

ՀԱՅ ԱՐՏ

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹ
ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

HAI SIRD A.R.S. PERIODICAL

ԱՊՐԻԼ 1964 APRIL

© National Library of Armenia OCR by Portmind

HAI SIRD

Official Organ, ARMENIAN RELIEF SOCIETY, Inc.
212 Stuart Street, Boston, Mass.

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐՔ ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Second Class Postage Paid at Boston, Mass.

Published Quarterly — January, April, July and October

Printed at: Hairenik Press, 212 Stuart St., Boston, Mass.

ՊԱՐԲԵՐԱԹԵՐԹԻՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

- Պատրաստել գիտակից հայ մայրեր:
- Զարկ տալ նոր սերունդին հայեցի դաստիարակութեան:
- Առողջ պահել հայ ընտանիքը:
- Մղել հայ կինը հասարակական աշխատանքի:
- Զարգացնել, հայ կնոջ մէջ ձեռներէցութեան ոգին:

ՀԱՅ ԱՐԻՍ

Vol. XXV, APRIL, No. 98 1964 Իե· ՏԱՐԻ, ԱՊՐԻԼ, ԹԻՒ 98

Ն· Ս· Օ· Տ· Տ· ԽՈՐԷՆ Ա·
ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

© National Library of Armenia

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԷՏՔ ՉԷ ՄՈՌՆԱԼ···

Երբեք պիտի չմոռնանք եղեռնը, զոր մեր զարաւոր ո-սոխը յղացաւ, քառասունեւմէկ տարի առաջ մեզ ապրումին ոչնչացնելու համար:

Զենք կրնար մոռնալ մեր եւ ապագաներու պատմութեան մէջ աննախընթաց այդ ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ տուինք աւելի քան մէկ միլիոն մը նահատակներ, քաղաքակիրթ ազգե-րու քարացած խղճին եւ անտարբերութեան առջեւ:

Ահաւասիկ քայլ մը մեզ, ոգեկոչելու համար յիսուներորդ տարելիցը Ապրիլ 24-ման բիւրաւոր հայա-զաններու, որոնց արիւնը կը պղպջայ տակաւին, յիշեցնելու համար մեզի թէ հանդիսա պիտի չդանեն, մինչեւ որ Ոճրա-գործը հատուցումը ընէ իր աննախընթաց չարիքին:

Պիտի չմոռնանք, ինչ որ Թուրքը ծրագրեց եւ իրագոր-ծեց. բայց նաեւ պիտի դաղրինք ազգի թուական մը նկատե-լէ Ապրիլի 24ը, որովհետեւ ճիշդ է նաեւ ա՛յն, որ թշնամին չհասաւ իր բուն նպատակին:

Մարդկային պատմութեան մեծագոյն դահիճներէն Թալէաթ, երբ Հայոց զանգուածային ջարդերուն հրահանգը կու տար Թուրքիոյ զանազան նահանգներու կառավարիչ-ներուն, հեգնութեամբ կը յայտնէր թէ «հինդհարիւր տար-ուան համար Հայ անունը պիտի ջնջուի ազգերու պատմու-թենէն եւ եթէ քանի մը Հայեր ապրին իսկ, անոնք վտոդոց-ներու մէջ լեռան վաճառականներ պիտի ըլլան»...

Զիրականացաւ հրէշին այս դուշակութիւնը:— Մենք եղեռնէն հազիւ երեք տարի ետք ցոյց տուինք արդէն անարդ թշնամիին, թէ Հայը ոչ միայն չի բնաջնջուիր, այլեւ իր նահատակներու արիւնը կը վերածէ կեանքի եւ ստեղծագոր-ծութեան նոր աւիշի,— կերտելով իր անկախութիւնը, ա-պա նաեւ զեղին վերելով իր դահիճները, ու տարուէ տարի գոյութեան եւ կեանքի նոր կռուաններ հաստատելով իրեն համար, երկրէ երկիր ու հիւրընկալ ափերու վրայ:

186-96
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՌ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ZU
18671-42

Այն անծայրածիր անապատներու կողքին իսկ, ուր մեր սիրելիները անթաղ մնացին հաւաքական սպանդէն ետք, մեր մնացորդացը իրեն ու յետնորդ սերունդներուն համար նոր չէնքեր բարձրացուց. Սիւրիան ու Լիբանանը, Իրաքն ու Եգիպտոսը, ու բովանդակ Միջին Արեւելքը՝ զարձան հայու-թեամբ եռուն զաղութներ: Մեր վէրքերը փարթեցինք, մեր ցաւերը սփոփեցինք, լոյսի ու հաւատքի նոր կեդրոններ հաստատեցինք, չինեցինք մեր նոր երդիքները, ու ծաւալե-լով եւ կայք հաստատելով հիւրընկալ երկիրներու մէջ, զար-ձանք հաւատարիմ քաղաքացիներ եւ գիտակից հայութիւն, — արժանի չարունակութիւնը այն սերունդներուն, որոնք մեռան յանուն մեր ժողովուրդի զարաւոր իղձերու իրակա-նացման:

Հայրենիք մը բարձրացաւ անդին, կենսունակ ու առոյգ մեր ժողովուրդով, Մայիսեան չքեղ առաւօտ մը: Եւ եթէ տասերը իջաւ անկախութեան յորդ արեւին վրայ 1921էն ետք, մեր ժողովուրդը սակայն մնաց ստեղծագործ, ու տէր՝ իր ազգային իտէալներուն: Ծաղկեցաւ հետզհետէ, ու այ-սօր հպարտութեամբ կը սեւեռի իր ապագային:

Եղեռնէն յիսուն տարի ետք, մենք այլեւս սուգ չու-նինք: Ունինք միայն իրաւունքներ, որոնց իրագործումին համար հաւաքական օրէնք զոհողութեան ու աշխատանքի առջեւ կանգ պիտի չառնենք: Այսօր Կարդի ու Փիզիքական բնաջնջումի սպառնալիքը չկայ մեր գլխուն վրայ. սակայն քաղաքական աշխարհի մէջ կան կեղծիք եւ նկատումներ, ո-րոնց զոհ կը զառնան ամէնէն արդար զաներն իսկ: Կան ո-զեկան եւ ազգային խաթարումի զառիթափեր, որոնք մեզ-մէ չատ աւելի մեծ թուով զոհեր կրնան խլել, քան ինչ որ Թուրքը խլեց: Կան վերջապէս այլասերումի մատնոզու-թիւններ եւ խոչընդոտներ, որոնք ոգեկան մեր ուժերը կը ջլատեն ու կրնան կորուստի անդունդներ բանալ մեր առջեւ:

Հոս, այս գիտակցութեան առջեւ, Հայ Կինն է որ կրնայ երաշխիք եւ ապահովութիւն տալ մեզի, թէ նոր ժամանակ-ներու նոր վտանգներուն դէմ, մանաւանդ ի՛նք պատրաստ ու յօժար է գործօն դեր ստանձնելու, նոր սերունդներու դաստիարակութեան գործին մէջ աւելի ազդու կերպով լրծ-ուելով աշխատանքի եւ ստեղծելով ապահովութեան նոր Թումբեր՝ զաղթաշխարհի մեր կեանքին: Մենք կը հա-ւատանք խորապէս, որ հայ ժողովուրդի տարասփիւռ կեան-քին մէջ, Հայ Կինը ամէնէն զօրեղ Թումբերէն մէկը կրնայ ըլլալ օտարացման վտանգին դէմ:

© National Library of Armenia

EDITORIAL

LEST WE FORGET

We shall never forget the holocaust which our centuries-old enemy conceived forty-nine years ago to exterminate us as a nation.

We cannot forget this genocide, unprecedented in our history, as well as in the history of nations, which felled from our thinned ranks more than one million martyrs, right before the eyes of so-called civilized nations whose conscience had turned to stony indifference.

And now, there is only one thing which we can do, we can commemorate the fiftieth anniversary of the brutal murder of myriads of our loved ones whose blood still bubbles to remind us that they shall never rest until the criminal executioner has paid the full price of his heinous deed.

We shall not forget that the Turk planned and executed this crime but at the same time we shall cease considering April 24 as a day of mourning, for, it is also true that our enemy did not achieve his real aim.

One of the greatest executioners of history, Talaat, in giving the order of the massacre of the Armenians to the governors of the various provinces of Turkey, predicted in a sarcastic vein that the Armenian name shall be extinguished from history for five hundred years and the few bedraggled survivors shall become lemon vendors in the streets.

This prediction of the Turkish monster was not realized. Scarcely three years after the holocaust, we already had shown to our vile enemy that the Armenian will not only survive but he will convert the blood of his martyrs into a new vital substance of life to

nurture his independence, having the while wrought his vengeance on the executioners of his people, and, from year to year, having established new bastions of survival on hospitable shores.

Even after the massacre of our loved ones in the endless deserts, our remnants erected new buildings for themselves and for the generations to come. Syria and Lebanon, Iraq and Egypt and the entire Middle East were converted into Armenian colonies. We bandaged our wounds, we healed our pains, we established new centers of light and hope, we built new roofs over our heads, and having grown and prospered in the lands which gave us refuge we became their loyal citizens and conscious Armenians — the worthy continuation of the generation which perished in the name of the realisation of the centuries-old aspirations of our people.

A little way off, on a beautiful morning of May, a fatherland arose with a people which was full of vitality and a robust character. And if, after 1921, a shadow fell on that bounteous sun, our people nevertheless continued to remain a creative people, the master of its national ideals. It grew and prospered steadily and today it proudly soars toward the future.

Fifty years after the great holocaust, we no longer are a mourning people. We have rights for the realisation of which we shall not stop at any sacrifice or labor. Today we no longer face the danger of massacre and extermination, however, in the political world we find much deceit and consideration of selfish interests which may jeopardize the fate of the most of just cases. There are precipices of national and spiritual disfiguration which are capable of taking a great toll of our numbers, far more than the Turk took from us. And lastly, there is the danger of dissimilation and similar obstacles which debilitate our spiritual forces and which may open before us abysmal depths of numerical loss.

Before this situation, it is the Armenian woman alone who can give us the guarantee and the security against the new danger of the new times, especially since the Armenian woman is ready to play a great role in the task of the education of our young generation by applying herself to a more active and a more efficient labor, and by establishing new bastions of national security in the Armenian Diaspora. The Armenian woman can become one of the strongest barriers against the danger of dissimilation.

© National Library of Armenia

ԱՆՅՆՈՂ ԵՒԱՄՍԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՈՒԵԿՈԶԱԿԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐՈՎ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

●

Տասնեւհինգ դարեր առաջ, 451 թուականին, աշխարհի առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդներէն՝ Հայը, քրիստոնէութիւնը պաշտպանելու համար մղեց կրօնքի առաջին պատերազմը:

Ազգային առաջին ապստամբութիւնն էր այս՝ ընդդէմ Սասանեան պահին, որուն պետը, Արքայից Արքան, Յազկերտ Բ.ն էր (438-457): Փառասէր, պատկառելի եւ բռնակալ թագաւոր մը, նաեւ մոլեռանդ արեւապաշտ մըն էր ան, եւ կը հաւատար, թէ իր հպատակներուն խղճին ու կրօնքին ալ կրնայ իշխել:

* * *

6 Փետրուար 1964ին էր քրիստոնէութեան առաջին այդ պատերազմին տօնը, որ յիշատակուեցաւ հայ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ՝ ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՋՕՐԱՎԱՐԱՑՆ ՄԵՐՈՑ ԵՒ 1036 ՎԿԱՅԻՑՆ անունով:

Տարասփիւռ հայութիւնը 1500 տարիներէ ի վեր Վարդանանց պատերազմի ոգեկոչումը կը կատարէ եկեղեցական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով:

Շեշտուած է, թէ Հայ եկեղեցին նաեւ ազգային եկեղեցի է:

Ոչ մէկ ոգեկոչում այնքան ցայտուն կը դարձնէ Հայ եկեղեցւոյ ազգային հանգամանքը, որքան Վարդանանց տօնակատարութիւնը:

Հայ իշխան մըն էր Վարդան. ան զինուորական էր եւ զօրավար: Եկեղեցական չէր ոչ ալ եկեղեցւոյ պաշտօնեայ, բայց Վարդան այսօր կը նկատուի Հայ եկեղեցւոյ մեծագոյն սուրբերէն, որովհետեւ ան ազատ աննուաճ դրօշակիրը հայութեան:

* * *

Տղմուտ գետի ափին մղուած անհաւասար դուպարին մէջ իննա՛ւ Վարդան. իննա՛ն իր զօրականները, նահատակուեցան իր անանուն քաջ զինուորները:

«60·000 կարիճներ»՝ կ'ըսէ պատմութիւնը:

60,000 կարիճներ եւ զօրավարը լուսացարէն առաջ, երբ բացօթեայ խորանին առջեւ Սուրբ Հաղորդութիւն կը տառնային Ղեւոնդ Երէցէն, պատկառելի, ըմբոստ ու քաջ եկեղեցականէն, գիտէին, թէ արշալոյսին, երբ հնչէին պատերազմի զալարափողերը, երբ սկսէր անհաւատաբ ուժերու ճակատագրական պատերազմը, իրենք պէտք մահ պիտի զիմէին:

Աղնուական եւ պեղծուկ, կին թէ մանուկ, միահամուռ զիտակցութեամբ արդէն Արտաշատի ժողովին (449) վճռած էին պաշտպանել կրօնք ու ազգութիւն, երբ կը զրէին պատմական նամակը ի պատասխան արքայական հրովարտակին. «Այս հաւատքէն ոչ սուր եւ ոչ հուր կրնան մեզ խախտել. մեր հարստութիւնը քու ձեռքիդ մէջ է. մեր մարմինները քու առկայդ են, ըրէ՛ ինչ որ կ'ուզես. քեզմէ տանջանք ու մեռմէ համբերութիւն. քու սուրը եւ մեր պարանոցը»:

Վարդան, կը հաւատար, որ աշխարհագրական այն դիրքին մէջ, ուր կար եւ կայ այսօր Հայաստանը, քրիստոնէութիւնը պիտի դառնար մեր ժողովուրդին համար ազգապահպանումի ամրաչէն բերդ:

Հայութեան եւ քրիստոնէութեան սէրը թեւադրեց մեծ սպարապետն ու իր զինակիցները, որ մղեն Աւարայրի ճակատամարտը, Շահաբդանի դաշտին վրայ, որպէս զի հայրենիքի արեւը չդայ ընդմիշտ, որպէս զի գալոց սերունդները ապրին ու մնան Հայ:

Այսօր, մեր անմիջական չրջապատին մէջ, ամէն օր քիչ մը աւելի կը ժխտուի մեր Ազգային պատմութիւնը: Ամէն օր մաս մը աւելի փուչ կը դիտուի ազգասիրութեան, ուժի եւ հաւատքի մեր չքեղ անցեալին վրայ...

Մինչ քաղաքակիրթ ազգեր քաջութեան արարք մը պատմութեան կը վերածեն, հերոսական դրուագներ կը ստեղծեն, մենք հազիւ թէ կ'ոգեկոչենք յիշատակը հրաշալի մեր պատմութեան:

* * *

Հայոց «արդիւնաւոր» պատմութիւնը, այն երկրին մէջ ուր ծնանք եւ հասակ առինք, մեր դպրոցական տարիքէն չատ առաջ՝ մեր մայրերը սորվեցուցին մեզի:

Այն օրերուն՝ Հայոց Պատմութեան դիրքերը չկային մեր տան, ու դպրոցներու ալ դրամարաններուն մէջ:

Մեր մայրերուն սիրտը սակայն, այն օրերուն, զանճարան էր Հայ դպրութեան, անոնց հոգին՝ Հայոց պատմութեան անմահ էջերուն խորան, եւ շրթները՝ անվախճան նուագարան:

Բոլոր մեր ֆեւտայիները կը հերոսանային մօրս երգերով եւ նըշխարհ զարճած մեր սուրբերը կեանք կը ստանային իր պատմուճաներով:

* * *

Մենք մեր մայրերէն սորվեցանք յարգել ու սիրել մեր պատմութիւնը:

Ո՞ւ երանի թէ մենք ալ մեր կարգին կարենայինք համազօր սէր ու պաշտամունք ներշնչել մեր զաւակներուն:

Գ.

© National Library of Armenia

VARDANANTZ

A FREEDOM WAR IN THE FIFTH CENTURY

●

By VARTOUHIE CALANTAR NALBANDIAN

The greatest date in Armenian history is June 2, 451. The proudest memory of the race, a memory transcending every social, political and denominational difference among its members, is the Battle of Avarair, an obscure encounter with the Persians 1513 years ago, in which the Armenians were defeated. The national hero of the Armenians is, and for the last fifteen centuries has been, the slain commander of the defeated forces — Prince Vardan Mamikonian. The incident is not recorded by any non-Armenian historian. We do not know whether it was mentioned in the annals of the Persian empire.

The battle of Avarair is significant because it is the culminating point, at which its beloved great leader died, of a memorable war waged by the Armenians for their faith and their liberties — the four freedoms would be the modern term. It is significant because it succeeded in impressing a powerful and ruthless enemy with the futility of applying force where an idea is concerned. In Avarair the Armenians, outnumbered 3 to 1 but fighting as only men fighting for freedom can fight, showed the Persians that spirit cannot be killed with swords, or trampled down with elephants. There would be other encounters, of which the most decisive was that of Orjnahagh, before the determined foe would fully absorb these truths, and give up its plans for forcing an alien ideology on the Armenians. But somehow after Avarair Persian advantages were nullified, Persian will was weakened, Armenian will took on new strength. It was as though the spirit of the defeated and slain commander had at last prevailed over that of the living and victorious. This Armenians call a real victory, and consider Avarair, actually a suicide mission, the most glorious episode of the Vardanantz War, as they consider the War itself the most glorious episode of Armenian history.

Vardanantz was not a purely religious war, though that is the popular conception of it. Its causes are so complex, they defy analysis. We may say that Armenians, having lost their national independence in the course of their long struggle with the resurgent power of the Persians, were now fighting to preserve what was left — self-government, culture, family-pattern, language. The outer ramparts of the country gone, the people were fighting inside Armenia for these bulwarks of their identity — the Armenian way of life. A short time ago Christianity had become not only a part of the Armenian way of life, it had reshaped and invigorated it. So the Armenians fought for it as item one on their list.

It was Vardanantz, too, that ushered the Armenian woman into public life. During it women — women of the common people as well as aristocrats — took part in politics; preached, organized and fought on the side of their menfolk, prodding them on when they weakened. They, too, had gained citizenship as a member of the Church, and felt responsible for the nation. The Vardanantz War thus marks, and is the result of, a profound revolution in Armenian society.

Finally, the Vardanantz War was a phase of the eternal conflict between East and West.

It was not a tyrant's whim that made Yazdagerd II want to force Persian religion and customs on Armenia, Iran's weaker neighbor. He had prime political reasons for it. First, there was the geographical, the modern term would be geopolitical, factor. Armenia (modern Turkey west of the Euphrates to the Lesser Caucasus Chain, including Soviet Armenia) is a mountainous country, a natural stronghold situated between the West and the East, and commanding the Mesopotamian lowlands to the south of it, as well as the age-old trade-routes from Asia and Europe that met and crossed in this area. It was then as now a highly coveted strategic point. The Persians meant to keep it.

Then there were the Armenians themselves: brave mountaineers with an excellent fighting tradition. The Armenian Cavalry was celebrated throughout Western Asia, and was highly valued as an ally or a subordinate by foreign powers. Moreover the Armenians were at the head of a coalition of northern peoples — Georgians, Albanians, Alans, Lepins, etc., who went to battle on Armenia's side, and generally recognized it as their cultural and political leader. Armenians were likewise in friendly relations with the Black Huns living beyond the Caucasus Mountains, and were in a position to harass the Persian Empire merely by opening the various Caucasian Gates (passes) before these barbarians. And again they were able to protect the Empire by standing guard at those Gates.

© National Library of Armenia

For these reasons Romans and Persians had fought over Armenia for centuries, trying to attach it to themselves to the best of their ability. Armenian kings and princes, on their part, had endeavored to maintain a balance between the major powers, and to secure the independent existence of their people. They had been successful in this to a remarkable degree. So successful that one of them could boast to a powerful king of Persia that he, the Armenian prince, was a giant with one foot on one mountain and one foot on another — whichever foot he chose to press down, the mountain under it sank. Asked by his puzzled interlocutor what the mountains were supposed to represent in this figure of speech, the arrogant Armenian answered grainning: "But of course Rome and Iran."

Deep in its heart Armenia's sympathies had been with the West from the beginning. Whatever the origins of the Armenian people, Armenia was early permeated with Western influence due to its proximity to the Greek world in Asia Minor and Pontus, and later as a result of the Macedonian conquest and Hellenization of western Asia. Still later Rome's appearance in the East had made possible the restoration of the twin Armenian kingdoms, and their subsequent consolidation in a Greater Armenia in the 2nd Century B.C. On the other hand Persians were not hated by the Armenians as were their later Asiatic masters the Turks. The Achaemenians had been enlightened rulers, and so were the Parthians who themselves were more than tinged with Hellenism. Also, Persian religions and cultural influence was naturally strong in the Armenian provinces bordering on Iran. Last but not least was the fact that the reigning dynasties in Persia and Armenia belonged since 113 A.D. to the same Parthian-Arsacid family, the king of Armenia holding second rank in the Persian monarchy. As a consequence of all this, public opinion in Armenia — that is, that of the feudal class — was perennially divided into two parties: the Western or Romanophile (previously Philhellen), and the Eastern or Persophile. The power in Armenia, and with it Armenian foreign policy shifted from East to West according to the comparative strength of these parties, even Arsacid kings ranging with Romans against their kindred Parthian kings.

However, in the period concerning us, two new factors had entered Armenia's old situation: 1) The Arsacid dynasty on the Persian throne at Ctesiphon had been replaced (226 A.D.) by the Sassanid. The liberal rule of the Achaemenians and Parthians had given way to the fanatical and despotical regime of the Sassanians, descended from the Mazdeian high priests of Fars, and determined to restore Magism to their new empire. The Sassanids believed this to be the best way to fuse the heterogenous peoples of the Persian

Commonwealth into one well-knit nation and to create the dynamism necessary to expand its boundaries once again to the Mediterranean. An important point of this plan was to expel the Arsacid kings, along with all Parthian and Greek influence, from Armenia. 2) The teachings of Jesus of Nazareth preached underground in Armenia since the beginnings of Christianity had become the official religion of the country (300 A.D.). Approximately at the same time (313 A.D.) Christianity had gained citizenship in the Eastern Roman Empire now called Byzantium The political estrangement caused by the fall of the Arsacids in Persia and their continued rule in Armenia was now further complicated by this new bond between Byzantium and Armenia.

There is no doubt that the Armenians were temperamentally suited and by evolution ready to embrace Christianity and fall in love with it as they did. But it is also true that they flew to it as to a supreme refuge, just as they used to fly to their skyscraping fortresses on top of inaccessible mountains every time an enemy drew near. Christianity for them became a citadel, to be defended against all comers. It became identified with Armenian love of Fatherland. Thus, centuries later, the Persians themselves would embrace the Shia sect of Islam, as a shield for their identity against the onslaughts of the Sunni Arabs and Turks.

From the marriage of Christianity and Armenian patriotism was born Armenian literature, religious and historical, the source from which the nation's spirit has fed ever since. The Armenian religious leaders, educated in the West — Caesaria, Constantinople, Athens, Alexandria and Rome — told him that his salvation, both spiritual and secular, lay in the West. In a short time, overwhelmingly, public opinion in Armenia (now become really public) had veered toward Byzantium, the Christian Great Power that would protect Armenia from the heathen barbarians of the East. For good or bad, Armenians were from that day committed to this orientation (or rather occidentation) of political thought.

But then as later Armenia was destined to bitter disappointment. Emperor Theodosius II and his successor Marcianus were only the first of a long series of Christian-Western sovereigns who, for lack of sufficient strength, foresight or sense or sense of responsibility would abandon their brave little brother to the terrifying ocean of eastern humanity.

(To be continued)

© National Library of Armenia

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Գրեց ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԵԵԱՆ
(1848–1945)

Ա.

Գիշեր մը երբեմ այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ դիզուած, հսկա՛ծ բանակի մը շուրջ:

Եւ բանակ մ'երբեմ, խաւարին մէջտեղ,
Չէ եղած այսպէս լուսագեղ, անմե՛ղ:

Հոս խաչեր են, հոն սաղաւարտ ու սուր՝
Խաւարի ծովուն շիթերն են մաճուր:

Ամէն կողմ սեղան, մոմեր, երէցներ,
Բանակը ճաշա՛կ կ'առնէ այս գիշեր:

Է՛ն վերջը վարդան՝ գլխաբաց, հետի,
Կուգայ հաղորդուիլ արեամբն Յիսուսի:

Բ.

Դաշտն՝ արշալոյսին՝ խո՛ւնկ է, կը մըխա՛յ.
Ջէնիֆերու շաչիւնն իր շուրջն է ծնծղայ:

— «Վասըն Յիսուսի, վասըն Հայրենեաց՝
Յառա՛ջ». Վարդանի հրամանը գոռաց···:

Փիչ յետոյ արդէն խառնուրդն է անհուն···
Կեանքէ կեա՛նք կ'երթան զինուորներն Հայուն···:

Վարդան, իր ճերմակ ձիով, զըրահով,
Ամէնիէն առաջ, ամէնիին է ֆով:

—« Յաղթեցի՛նք, կ'ըսէ, Պարսիկը փախա՛ւ···»
Ու կ'իջնայ՝ տալով իր հոգին անբաւ···:

Գ.

Մութցած երկինքին ներքեւ՝ արեւի
Ճաճանչումը, յանկարծ, գետնէն կը ծագի:

Եւ մութցած, սառած դէմքերուն վրայ,
Հաւատքի հուրը նորէն կը շողայ:

Դարերը կ'անցնին՝ բայց վարդա՛նը Քաջ,
Բայց վարդա՛նը Սուրբ՝ կ'երթայ միշտ առաջ···:

Ա· ՏԱՐԵԼԻՑ ՀՈԳԵԼՈՅՍ Տ· Տ· ԶԱՐԵՀ Ա· ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը անցեալ տարի Փետրուար 18ին յիշատակած էր Համայն Հայութեան, թէ ոչ եւս է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս· Աթոռին լուսապսակ, երկտասարդ պահակը, Ն· Ս· Օ· Տ· Տ· Զարեհ Ա· Կաթողիկոս:

Սուգը ծանրացաւ Հայ սրտերու եւ հոգիներու վրայ:

Իր տառապած ու սրբացած կեանքի պատմութիւնը ուսումնասիրելի նիւթ է իւրաքանչիւր Հայու եւ Քրիստոնեայի համար:

Իր առաջին տարելիցին առիթով՝ «Հայ Սիրտ» կ'ոգեկոչէ անոր սուրբ յիշատակը, տալով պատատիկներ՝ գրուած Իր մտքին եւ մտքի ու սրտի նշխարներ ԻՐՄԷ:

●

Ա· «Իր մահը եղաւ նման այն Հայ Տաճարին, որուն պատերն են կանգուն, տակուն, սրբատաշ, բայց··· անաւարտ, քանի Արարատա-նման գմբէթը իր սլացիկ ու երկնամերձ խոյանքով չի գար պսակելու, ամբողջականօրէն խմաստաւորելու, լիօրէն գեղեցկացնելու հաստատ հեղոյս պատերու խաչանման կառոյցը»:

* * *

Բ· «Ինկաւ, տապալեցաւ յանկարծ՝ չանթահար կաղնիի մը նման· իրական կաղնի մը եւ ինք՝ իր պարթեւ հասակով, վեհապանծ չուքով, ԱՆԿԱՍԿԱԾ տակունութեամբ:»

* * *

«Ամէն ոք որ ճանչցած է զայն, բան մը յափշտակուած կը զգայ իրմէ, բացակայութիւն մը կը հաստատէ իր էութենէն ներս, բացակայութիւն մը որ չի լեցուիր, չի դարմանուիր···»

* * *

«Հայ վարժարանը վեհափառ Զարեհ Ա· Կաթողիկոսի կեանքի կենսանիւթն էր, Հայ լեզուն եւ մշակոյթը՝ իր պաշտամունքին առարկան: Այս վկայութեան կրծքին կ'ԱՐԻՆ ԵՓՓԻ Ազգային Ճեմարանը»:

★

© National Library of Armenia

ՄՏՔԻ ՆՇԱՒԱՐՆԵՐ ՀՈԳԵԼՈՅՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷՆ

ԱՊՐԻԼԻ ՔՍԱՆՉՈՐՍԸ

Պատմութեան ընթացքին ժողովուրդները կը սկսին ուծանալ այն ատեն, երբ կը խզեն իրենց կապը իրենց նախնիքներու հետ:

Մեծ պատմաբան մը, Հռոմի կործանման պատճառները թուելու ատեն, ի միջի այլոց կ'ըսէ. «Հռոմը կործանեցաւ, որովհետեւ հռոմէացիները կորսնցուցին իրենց մեռելներուն հանդէպ ունեցած յարգանքը»:

* * *

ԻՐ ՀԱԽԱՏՔԸ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

«Կործանեցան մեր դպրոցները, եւ սակայն մէկի վոխարէն մենք տասնեակներ բացինք, եւ հոն, ուր մեր արիւնը հոսեցաւ, այդ անապատը մենք ծաղկեցուցինք եւ ըսինք. «Ո՞ւր է մահ, յաղթութիւն քո». մենք պրոշեր ենք ապրիլ, եւ ոչ մէկ բան կրնայ զմեզ եւս կեցնել այդ որոշումէն:

«Մեր ամբողջ պատմութիւնը, մեր ապրելու, հայ ապրելու եւ քրիստոնեայ ապրելու պատմութիւնն է. եւ եթէ երբեք մենք մեր ազգութեան համար նշանաբան մը ընտրէինք, սկզբունք մը որդեգրել ուզէինք՝ պիտի ըսէինք. «Ո՞ւր է մահ, յաղթութիւն քո, ո՞ւր է դժո՛խք, խայթոց քո»:

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Միացեալ Նահանգներու գլխաւոր բոլոր քաղաքներուն մէջ, փետրուար ամսուան ընթացքին տեղի ունեցաւ 1921 փետրուար 18ի համաժողովրդային ապստամբութեան 43–րդ տարեդարձը, հաւատաւոր հայրենակիցներու մասնակցութեամբ:

Մեծ. Պոսթընի շրջանին մէջ ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ 23 փետրուարին: Օրուան առենախօսները պարզեցին, թէ Հայաստանի Հանրապետութիւնը 1920 Դեկտեմբերի 2ին հարկադրուեցաւ խորհրդային կարգերու հաստատումին համակերպիլ մեր հայրենիքին մէջ, նկատելով որ Համայնավար Ռուսաստանը եւ Քեմալական Թուրքիան զաշնակցած էին Հայաստանի անկախութիւնը ջնջելու նպատակով եւ կը սպառնային բովանդակ հայութեան ֆիզիքական գոյութեան:

Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Խորհրդային Ռուսաստանի միջեւ գոյացած համաձայնութեան հիման վրայ, Հայաստան ինքնավար պիտի ըլլար խորհրդային կարգերու տակ եւ որեւէ հալածանքի պիտի չենթարկուէին հայ գեկավարութիւնը եւ ժողովուրդը: Սակայն, համաձայնութեան ստորագրութենէն հազիւ քանըշորս ժամ եւս, Համայնավար իշխանութիւնները Հայաստանի մէջ ձեռնարկեցին հաւաքական ձերբակալութիւններու, սպանութեանց, աքսորի ու թալանի, անչնչելի կացութիւն ստեղծելով ժողովուրդին համար, որ 18 փետրուարին ընդվզեցաւ, ապստամբութեան դրօշ պարզեց եւ յաջողեցաւ երկրին գլխը ձեռք առնել:

Անշուշտ հետագային նոր յարձակումներով եւ գինեալ մեծ ուժերով կրկին հաստատուեցան սովետական կարգերը մեր երկրին մէջ. սակայն Փետրուարեան Ապստամբութիւնը մնաց եւ կը մնայ խորհրդանիշը հայ ժողովուրդի հակաբռնապետական ոգիին, իրրեւ արտայայտութիւնը մեր ազգային արժանապատուութեան:

Բովանդակ աշխարհի մէջ Հայութիւնը եղաւ առաջին ժողովուրդը, որ Համայնավար կարգերու դէմ ծառացաւ, մարդկութեան յայտնելու համար թէ ժողովուրդներու անկախութեան եւ ազատութեան վրայ ամէն բռնացում անհանդուրժելի է:

★ ★ ★

© National Library of Armenia

ԿԻՆԵՐՈՒԻ ՀԵՐԿԸ՝ ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԶԱՊԷԼ–ԱՍԱՏՈՒՐ
(1863–1934)

●

1880–1934 *թուականներուն, ով որ ապրած է Պոլսոյ մէջ եւ քալած ունեցած՝ յաճախելու հայ երկրորդական որեւէ վարժարան, անպայման լսած է Զապէլ Ասատուրի անունը կամ աչակերտած անոր:*

Ընթացիկ անուն մը չէր ան մեզի համար, ոչ ալ պարզ ուսուցչուհի մը՝ որ գրականութեան եւ ֆրանսերէնէ հայերէն թարգմանութեան դասեր կուտար, չնայելով դեղեցկացնել, յղկել մեր Մայրենի լեզուն, ճոխացնել մեր բառամթերքը. բայց մանաւանդ Հայ լեզուին հանդէպ պաշտամունք եւ Հայ գրականութեան հանդէպ սէր կը տեղծէր ան մեր մէջ, թուիչք ու երեւակայութիւն տալով մեր հոգիներուն:

Կը գնահատէր այն աչակերտուհին, որ ինքնագիր քառեակ մը կը ներկայացնէր իրեն, որ օտար հեղինակէ թարգմանութիւն մը կուտար՝ արբագրութեան խնդրանքով:

Տիկ. Սիպիլ ուսուցչուհի մը աւելի էր: Ապրիլեան եղեռնի ընթացքին նահատակուած մեր գրագէտներուն ապրող մէկ բարեկամը: Երբ կը խօսէր անոնց մասին՝ Դ. Վարուժան ու Զօհրապ կեանք կ'առնէին գարձեալ. Սիամանթօ կը կանգնէր մեր ընդարձակ դասարանի սեմին. Սեւակ՝ սպիտակ ձիու մը վրայ հեծած՝ գինուորական համազեստով Հարպիէէն Թաքսիմ կ'երթար, իր համակիչ արտաքինով անցորդներու ուշադրութիւնը գրաւելով: Իսկ Տէմիրճիպաշեան Եղիա՝ մրմունջով կը խօսէր սիրոյ եւ վշտի մասին. մերթ կը վիպասացէր, մերթ կը հեգնէր աղայական սիրակալ հոգեբանութիւնը հարուստներուն՝ «գրասա ոսկեթարգ» անուանելով զանոնք:

Ուսուցչուհի Սիպիլ, այդ պահերուն կ'ըլլար պատգամախօսը մեր մեծ գրագէտներուն, նահատակներուն, մեռնողներուն եւ ապրողներուն:

Այդ օրերուն, Խասեան վարժարանի միջնակարգ դասարանի աչակերտուհիները՝ յորդանքէ ու սէրէ տարբեր՛ը ղպացում մը ունէինք մեր ուսուցչուհիին հանդէպ: Թեւերը մատած՝ կը բարձրացնէինք պինք երկրորդ յարկի մեր դասարանը: Փոքրահասակ կին մըն էր, եւ հազիւ պլուվը կրնայինք տեսնել՝ երբ կը նստէր սամիտոնին առջեւ: 45 վայրկեաններըը կը սահէին արագ: Զանգակին ձայնը ներկային կը վոխադրէր մեզ: Չէինք ուզեր որ «Տիկին»ը քովի դասարանը անցնի: Երա՛զ օրեր էին: Տասնեւհինգամեայ ազջիկներուն հոգին թռիչք ունէր այդ օրերուն, սէր ու հիացում՝ մեր մշակոյթին եւ մշակներուն համար: Վարուժանը մեր հոգիներուն կուռքն էր. Սիամանթօն՝ մեր սիրտը բռունցքի կը վերածէր. Դուրեան, Տէրեան, Զարիֆեան եւ Մեծարենց՝ արցունք կը խլէին մեզմէ, իրենց սիրոյ եւ մահուան տխուր երգերով. իրենց վաղահաս մահով:

* * *

Սիպիլ, բուն անունով Զապէլ Խանճեան–Տօնիկեան, ծնած է Սկիւտար, 1863ին: Տան մէջ՝ մայրն ու մասնաւոր ուսուցիչ մը, եղած են իր առաջին դաստիարակները: Աւելի ուշ, յաճախած է տեղւոյն Ս. Խաչ վարժարանը: Փոքր տարիքէն իսկ՝ խանդավառուած է Հայ գրականութեամբ: 16 տարեկանին արդէն կը մտածէր հայ կիներու դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան մասին: Այդ մտածումն էր, որ պինք մղեց հիմնելու «ԱԶԳԱՆՈՒՏԻՔ ՀԱՅՈՒՀԵՏՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ»ը, որ 1908էն վերջ արբազան նպատակով գործէ լծուեցաւ՝ գաւառներու մէջ դպրոցներ բանալու եւ հայ ազջիկը դաստիարակելու համար:

Կ'ըսուի, թէ մղիչ ուժն էր այն ընկերութեան՝ որուն մաս կը կազմէին մեծահարուստ եւ հասուն տիկիններ:

Կիներու դաստիարակութեան գործը կը խանդավառէր պինք անբացատրելի կրակով մը. այդ է պատճառը, որ մինչեւ 1932, մահէն երկու տարի առաջ, չուզեց հեռանալ ուսուցչական ասպարէզէն:

Ան, Հայ կնոջ մտաւոր ու հոգեկան զարգացումի հարցը վերածեց ապրումի, եւ չնայած իր աչակերտուհիներուն ալ փոխանցել նոյն վսեմ խոհերը:

Դեռ դպրոցական, սկսած է գրել: 16 տարեկանին, հասարակութեան ծանօթ էր արդէն իր անունը՝ իբրեւ պերճախօս հայուհի:

Իր առաջին վիպակն է «ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՍԻՐՏԸ», որ լոյս տեսաւ 1891ին, Օրիորդ Ալիս Ծածկանունով: Այնտեղ ի յայտ կուգան իր գրական ձնորհները: Նորավէպ եւ բանաստեղծութիւն՝ հաւասարապէս հմայեցին պինք: Իր նորավէպերուն մէջ կը վերլուծէ կանացի հոգին, արագ վրձինով մը կը պատկերացնէ իր հերոսուհիներու հոգեկան տարաբնոյթ ու ապրումները, անոնց առօրեայ կեանքին ընդմէջէն: Գրիգոր Զօհրապ, եւ Սիպիլի ապագայ ամուսինը՝ Հրանդ Ասատուր, օր մը կ'այցելեն Սիպիլի, եւ տեւական աչխատակցութիւն կը խնդրեն «Մասիս»ի համար: 1898էն սկսեալ օրաթերթը կը հրատարակուի երեք հոգիով կազմուած խմբագրական մարմնի մը կողմէ: Հրանդ Ասատուր

© National Library of Armenia

Սիպիլլի մասին այսպէս կ'արտայայտուի. «Մեծ այժ մըն էր Սիպիլ, որ իր տաղանդին ամէնէն առոյգ ու կորովի չրջանին հասած էր այն ատեն: Մէյտ պատրաստ էր յօդուած մը, նորավէպ մը, քերթուած մը գրելու: Դասերը, դասագրքերու պատրաստութիւնը՝ մէկ կողմէ, գրականութիւնը՝ մէյտ կողմէ, տան հոգերն ալ՝ ասոնց ամէնուն վրայ»:

Ինչպէս կը տեսնուի ապագայ իր ամուսնին այս արտայայտութենէն, բազմաչնորհ կին մըն էր Սիպիլ. եռանդը անսպառ էր. մեծ սէր ունէր կեանքին համար, բայց մանաւանդ ինքնավստահ էր այնքան, որ այդ օրերուն իսկ կրնար իր ձայնը լսելի դարձնել՝ չնորհիւ իր գրչին:

1901ին ամուսնացաւ Հրանդ Ասատուրի հետ: Նախապէս ամուսնացած էր առեւտրականի մը՝ պ. Խանճեանի հետ, որմէ ունէր պզտիկ զաւակ մը: Շուտ կորսնցուց իր առաջին ամուսինը: Երկրորդ պզտիկ զաւակ մը ունեցաւ:

Նոյն այդ տարին՝ հրատարակեց նաեւ իր բանաստեղծութիւններու հատորը, «ՅՈՂՔԵՐ», ուր նկարագրելու եւ ընթերցողը յուզելու մղումը որոշապէս զգալի է: Իր լեզուն դիպուկ է, յղկուած ոգեմանդի նման եւ ճկուն: Սիպիլ կը պատկանի թէ՛ բոմանդիք եւ թէ՛ իրապաշտ սերունդին: Իր նորավէպերուն մէջ անկեղծութեան չեշտը եւ ճշմարտութեան ձգտումը հաւասարի չափ հզօր են: Ինչպէս իր նորավէպերուն, նաեւ բանաստեղծութեանց հատորին մէջ կան քերթուածներ, որոնք կը վերլուծեն կանացի ապրումներ եւ հոգեկան անձկութեան վայրկեաններ: Ամէնէն ջերմ, ժիրական եւ հաղորդական քերթուածներէն են. «ԽՕՍՔ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՑ» եւ «ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ»:

Պատգամի համազօր մասեր ունին այս կտորները՝ ուր կ'ինը, կնոջ զգայնութիւնը եւ հոգեկան զօրութիւնը, քերթողուհիին ներշնչումով կը հասնին բարձրագոյն ասպիճանի, երբ կ'ըսէ. խօսքը ուղղելով Աստուծոյ.

«Աստուածութեամբը բարի հոգւոյդ անձայր ու անծիր,
Եթէ դուն մայր ըլլայիր՝
Փոխանակ հայր ըլլալու,
Աշխարհ արդեօք չէ՞ր թաւալեր առանց արցունք մը լալու»:

Զգացումի եւ բարութեան զեղումը, բաշխումը եւ գործադրութիւնը, Սիպիլ կը նկատէ թէ յատուկ է կիներուն, պատշաճ է մայրերուն. եւ թէ Աստուած իսկ տարբեր ձեւով պիտի կառավարէր մեր աշխարհը՝ եթէ մայր ըլլար, փոխանակ «հայր» ըլլալու:

Եւ կամ՝

«Ո՛հ, կ'ըղձայի, կ'ըղձայի մայր ըլլայիր պահ մը լոկ՝
Հանդէպ կեանքին անողոք,
Օրէնքներուն անսասան,
Եւ ըզգայիր՝ թէ մեծ սրտէդ մարդիկ ի՛նչ սէր կը յուսան»:

Հայ լեզուի ճօնուած իր քերթուածը կատարը մըն է, ուղղուած՝ մեզի, հայ կիներուս: Ան, իբրեւ մայր՝ կը հաւատայ որ մա՛յր մը միայն կրնայ հայ լեզուն սորվեցնել, սիրելի դարձնել իր զաւակներուն, կեանքի ի՛նչ այլազան ու դժնդակ պայմաններու մէջ ալ որ գտնուի: Հայ լեզուին ուղղուած ճօն մըն է, ու վաւերագ մը միանգամայն, երբ կ'աղաղակէ.

«Դուն, առաջին վանկ շրթունքիս, առաջին ձայն իմ հոգւոյս,
Նախկին հնչիւն իմ մանկական լեզուիս հեզ,
Որով լացի ու երգեցի միշտ յուզումներս, իղձս ու յոյս,
Իմ մայրենի հաղցրիկ բարբառ, ողջո՛յն ինձ»:

Եւ կամ՝

«Օրհնեալ ըլլան մեր մայրերը, որոնք ա՜ւաղ ցիրուցան,
Սեւ օրերուն մոլորած չոր շիւղի պէս,
Մոռցան իրենց տունն ու տեղը բայց չմոռցան երբեք ձեզ»:

Վարպետ եւ բծախնդիր թարգմանիչ էր Սիպիլ: Ֆրանսերէնէ հայերէնի թարգմանած է բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ, այնքան ներդաշնակ եւ յաջող, որքան բնագիրը: Հայ լեզուին տիրացած էր խորապէս, եւ ինք ու ամուսինը դպրոցներու համար պատրաստեցին ընտիր դասագիրքեր Հայերէն լեզուի եւ քերականութեան, որոնք երկար տարիներ գործածուեցան արտասահմանի բոլոր դպրոցներուն մէջ, եւ որոշ տեղեր գործածութեան մէջ են մինչեւ այսօր:

* * *

Զապէլ Ասատուր առաջին հայ կինն է, որ բարձրագոյն վարժարանի բարձրագոյն կարզերուն դասախօս նշանակուած է:

Ամբողջ կիսուն տարի մնաց պատանէն վրայ իբրեւ գրագիտուհի, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ:

Իբրեւ աղգային գործիչ, իր գլխաւոր գործն է Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութիւնը, որ Պոլսոյ մօտակայ գաւառներու աղջիկներու դաստիարակութեան գարկ տուաւ: Պոլսէն, պատրաստուած ուսուցչուհիներ կը մեկնէին գաւառ, ուսուցանելու համար: Սիպիլ անձամբ պաշտօնավարած է գաւառի մէջ ալ: Նիւթական աղբիւրներ ապահովելու համար, ընկերութիւնը տարեկան պարահանդէս մը կը սարքէր, որոնց տոմսերը խանութէ խանութ կը ծախէին ծանօթ տիկիններ:

Իբրեւ նորավէպագիր՝ կանացի ապրումներու, հոգեկան փոթորկումներու, կնոջ ընկերային եւ ընտանեկան կոչումին կ'անդրադառնայ, ինչպէս Տիւսաբ, եւ կ'ուզէ կինը ձերբազատուած տեսնել սարսուռի հոգեբանութենէն:

Իբրեւ բանաստեղծ եւ թարգմանիչ՝ Սիպիլ լեզուական մտահոգութիւնները ծայրայեղութեան հասցուցած է: կարելի չէ չհիանալ իր լեզուական եւ տաղաչափական արժանիքներուն վրայ: Լեզուին հանդէպ իր բացառիկ ուշադրութիւնը սակայն, որոշ չափով վնասած է իմաստին: կը թուի թէ իր բանաստեղծութիւններուն մէջ արուեստա-

© National Library of Armenia

կանուխէն մը կայ: Տեսանելի է նկարագրելու եւ յուզելու մղումը, առանց սակայն ներքին ջերմութեան: Զօհրապի բնորոշումով՝ «անոր վիպական դրուագքները բանաստեղծութիւններ են, իսկ բանաստեղծութիւնները՝ վէպեր»: Այս իմաքով՝ Զօհրապ կը ձգտի մատնանշել ըղձացումին որոշ յամաքութիւնը:

Սիպիլ 1890–1934 մնաց կին դերակներու տիրական ներկայացուցիչներէն մէկը, որ հանրային եւ ուսուցչական իր գործունէութեան կոչքին, նաեւ դրականութեան աչքն ու ճաշակը ներշնչեց իր աշակերտուհիներուն: Անոնց միջոցաւ կատարուեցան վէպերու թարգմանութիւնները, ընտիր հայերէնով:

Պոլսոյ մէջ մեծ չուքով ծօնուեցաւ իր դրական եւ ուսուցչական գործունէութեան յոբելեանը, մահէն երկու տարի առաջ, նախաձեռնութեամբ իր աշակերտուհիներուն: Այդ թուականէն վերջ՝ քաշուեցաւ ուսուցչական ասպարէզէն:

Մեռաւ 1934ին, Պոլիս, Բերա, 71 տարեկանին: Իր կրտսեր աղջիկը ծանր հիւանդ էր նոյն օրերուն եւ պահած բարձր ջերմութեամբ: Երբ յեղակարծօրէն լսեց իր պաշտելի մօր մահուան գոյժը, նոյն վայրկեանին վար նետուեցաւ իրենց բնակարանի երրորդ յարկի պատուհանէն, ու քանի մը չարաթ ապրելէ վերջ մեռաւ:

Ասատուր ընտանիքը, Հրանդ եւ Զապէլ Ասատուր եւ աղջիկը՝ կը հանդիսին Շիւլիի Ազգ. վերեմանատան «Մատուռականներու Թաղ»ին մէջ:

ԳՈՀԱՐ ԹՔՕԼԼՕԼԵԱՆ

ԽՈՅԼԻ ՊԱՊԱ (*)

(ԱԽԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Ոչ ոք գիտէ անոր անունն ու մականունը: Անցեալը իր մշուշին մէջ առեր է անոր պատմութիւնը: Դարերէն եւ հոսող ժամանակներէն մնացած է միայն բացատրական մը, անոր մարդկային բնոյթը չեչտաւորող խօսք մը. «բարի մարդ մըն էր», ուրիշ ոչինչ:

Ամուսնացած էր, բայց զաւակ չունէր: Այր ու կին՝ երջանիկ էին, իրարու հանդէպ յարդալից՝ իրարու մէջ կը գտնէին կեանքի խմաստն ու ապրելու գոհունակութիւնը: Սակայն տարիներ յետոյ, օր մը, ցաւալի դէպք մը եկաւ սեւաւորել իրենց տունը: Գարնան գիշեր մը, երբ գիւղը կը քնանար, խորունկ քունի մը թմրիլին յանձնուած աղջնակի մը պէս, բարեմիտ մարդուն նոյնքան բարեմիտ կինը սրտի կաթուածէ մը յանկարծամահ եղաւ:

Ամուսինը լացաւ ու ողբաց, թաղել տուաւ իր մեռելը, արցունքով թրջեց անոր չիրիմը, ներթողեց իր կնոջ բարութիւնը, համբուրեց դաղն ու գերեզմանին հողը: Երբ գերեզմանատունէն իր բնակարանը եկաւ՝ գայն դատարկ ցուրտ ու անխմաստ, դուռը կարծես սեւցած էր ու պատերը՝ մահաթոյր, հայրենի տունը իրեն թուեցաւ անհրապոյր, անկարելի էր հոն ապրիլ ու ընչիլ, իր տունն ու այգին, պարտէզն ու արտերը եւ ամէն ինչ որ ունէր իր տան մէջ, տուաւ եկեղեցիին ու աղքատներուն, յետոյ՝ հեռացաւ գիւղէն, բարձրացաւ լեռ մը, անոր անտառին մէջ գտաւ քարայր մը, ուր բնակեցաւ, ինքզինքը յանձնեց մենաւոր կեանքի, աղօթքի, ծոմապահութեան եւ գրկանքի:

Օր մը, երբ կ'աղօթէր, քարայրի լռութեան ու ամայութեան մէջ՝ ձայն մը լսեց, քնքուշ ու մաերմիկ, որ՝ իրեն կը խօսէր հարազատի մը չեշտովը ու քաղցրութեամբ, չփոթեցաւ, ձայնը չա՛տ մեղմ էր, չկըրցաւ ճշդել թէ ձայնը ո՛րտեղէն էր եւ ուրկէ՞ կուգար, ո՛վ պիտի կրնար լեռը բարձրանալ, մօտենալ քարայրին եւ խօսիլ իրեն հետ՝ այնքան մեղմիկ բառերով եւ սիրոյ բարի զգացումով:

Մտածեց ու ականջ դրաւ: Սիրտը կը տրոփէր: Ոտքերը դողալ բռնեցան, եւ անակնկալ ցուրտ մը զարկաւ իր մարմինը:

Ձայնը տակաւ առ տակաւ զօրացաւ, բառերը՝ հեզհեզիկ առնչի

(*) Խոյլի Պապան՝ նշուսի լեռներէն է, կ'իյնայ խանտէլի եւ Պալանըխի մէջտեղը:

© National Library of Armenia

հետեւյալս, իր մէջն էր խտացած ու ժեռած ողջ ցաւը իր կեանքին։ Ու ինչպէս որ ինքն էր ուզած, ոչ մէկ հոգի գիտցաւ իր ամբողջ ցաւը։

— Ա՛յ, ես ալ ինձ համար ամբողջ աշխարհ մը ունէի, որուն մէջ ամէն ինչ կը գտնէի, ամէն ինչ կը սիրէի, ամէն ինչ կը հաւատայի։ Ու հիմա, ես ալ, ինչպէս ուրիշները, ոչինչ ունիմ, ոչինչ կը հաւատամ, ոչինչ կը սիրեմ։ Ամէն ինչ ինծի համար մեռած է, ամէն ինչ ինծի համար ստոյգ է, որովհետեւ ես ալ մեռած եմ։ Ես ալ ստոյգ եմ, որովհետեւ ես ալ մեռած եմ։ Ես ալ մեռած եմ, որովհետեւ ես ալ ստոյգ եմ։

Ու ինչպէ՞ս կրնայ մարդ ապրիլ, երբ ամէն ինչ ստոյգ է։

— Ես ալ ստոյգ եմ, ըսաւ Ռուբէն,

★ ★ ★

THE ARMENIAN MOTHER

By EUGENE FIELD

I was a mother, and I weep;
The night is come — the day is sped —
The night of woe profound, for, oh,
My little golden son is dead.

The pretty rose that bloomed anon
Upon my mother breats, they stole;
They let the dove I nursed with love
Fly far away — so sped my soul!

That falcon death swooped down upon
My sweet-voiced turtle as he sung;
'Tis hushed and dark where soared the lark
And so, and so my heart was wrung!

Before my eyes, they sent the hail
Upon my green pomegranate tree —
Upon the bough where only now
A rosy apple bent to me.

They shook my beauteous almond-tree,
Beating its glorious bloom to death —
They streued it round upon the ground,
And mocked its fragrant dying breath.

I was a mother, and I weep;
I seek the rose where nestleth none —
No more is heard the singing bird —
I have no little golden son!

So fall the shadows over me,
The blighted garden, lonely nest.
Reach down in love, O God above!
And fold my darling to thy breast.

ՀԻԱՆԴ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՃՈՅՔԸ

(ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՄԷԿ ԱՐԱՐ)

Հեղինակ՝ ՏՈՐՈԹԻ ՍՏԱՐԼԻՆԿ

Հայացուց՝ ՍՐԲՈՒՀԻ ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ԴԱՐՁՈՂ ԱՆՁԵՐ

Տիկին Մարթա Յակոբեան – Այրի մը որ երիտասարդ է եւ առողջ։
Օրիորդ Աննա Մարկոսեան – ոչ այնքան երիտասարդ եւ առողջ։
Տիկին Լուսի Վարվառեան
Տիկին Բարակեան
Մարիամ՝ Սպասուհին

ՎԱՅՐԸ՝

(Տիկին Յակոբեանի Հիւրասենեակը)

Ժամանակը՝ գարնան յետ միջօրէ մը։

Տեսարան – Բեմին մէջտեղը բազմոց մը, ալ կողմը՝ մեծ թիկնա-նստոց մը, ձախ կողմը՝ փոքր գրասեղան մը եւ երկու աթոռներ, սե-ղանին վրայ՝ հեռախօս մը, ալ կողմը՝ դուռ։

* * *

Տիկ. Մ. Յակոբեան – կը հեռախօսէ։ Այո՛, շատ կը ցաւիմ որ լաւ չես զգար, այո՛, շատ դէշ բան ըլլալու է ջիղերու տկարութիւնը. լաւ է թէ ես երբեք հիւանդ չեմ եղած, բայց կրնամ երեւակայել, որ տարտափելի ըլլալու է։ Անշուշտ Տոքթէր, կը մնդքնամ վրադ, բայց պէտք է հոգ տանիս ինքզինքիդ եւ չմտածես այդ մասին... Ո՛չ, ես բնաւ հիւանդ չեմ եղած, ո՞ւր եղած..... Այո՛, կուգամ, տրամադրութիւնդ քիչ մը կը թեթեւնայ, յոյսով եմ։ Կը կարծէ ընկերուհիդ – Ա՛խ, այս կիները միշտ հիւանդութիւն մը ունին։

Այս խօսակցութեան միջոցին Մարիամ, սպասուհին, կը մտնէ սենեակէն։ Ինքնավստահ, համարձակ մէկն է. հագած է սպասուհիի համազգեստ։

Մարիամ – (տիկոջ չեչառով) Այո՛, տիկինս։

© National Library of Armenia

Մարթա – *Օրիորդ Մարկոսեանն էր. կ'ըսէ որ հիւանդ է։*
Մարիամ – *Ի՞նչ է եղեր խեղճին։*
Մարթա – *(թեմին մէջտեղը գալով) Կ'ըսէ որ ջիղերու նեղութիւն ունի։*
Մարիամ – *(Տկար ժպիտով մը) Ի՞նչ ազէկ։*
Մարթա – *Ազէ՞կ...*
Մարիամ – *Այո՛ սիրելիս տուրիչ առնտալ ջիղերու նեղութիւն ունեցող է։*
Մարթա – *Որքան դիտեմ, ո՛չ։*
Մարիամ – *Անանկ է նէ, չատ հաճոյք պիտի պզայ։*
Մարթա – *(Զարմացած) Հաճո՞յք։*
Մարիամ – *Այո՛, սիրելիս. դիտեմ որ մայրս չատ հաճոյք կը ղգար։*
Մարթա – *Մայրդ ալ ջիղեր ունի՞. (ինքզինքին գալով)։ Այդ ի՛նչ խօսք է. ամէն կին ջիղեր ունի, բայց պէտք է զսպուն իրենց ջիղերը։*
Մարիամ – *Անանկ է նէ, փըն չեն ունենար։*
Մարթա – *Ինչո՞ն, ըսել կ'ուզես մարդիկ հաճո՞յք կը պատահի ըլլալէ։*
Մարիամ – *Հարկաւ. մարդիկ կան որ տակէ դատ ուրիչ փըն չունին. մանաւանդ պատրաստ կիներ. ինչու, չէի՞ք դիտեր։*
Մարթա – *Կարծեմ ճիշդ է (Կը հեռանայ դէպի թեմին մէջտեղը)։*
Մարիամ – *Երբ իմ մօրս գործերը լաւ չեն երթար, իր վրայ ջղայնու-թիւն կուգայ։ Օրիորդ Մարկոսեանին ալ ըրածը այդ ընդունելու է։*
Մարիամ – *Է՛, պատճառ ունի։*
Մարթա – *Ի՞նչ է։*
Մարիամ – *Պապս է. ան կը բաւէ մայրս ջղային ընելու։*
Մարթա – *Մօրդ հետ չարաչա՞ր կը վարուի։*
Մարիամ – *Ընել կ'ուզես կը ծեծէ՞ (Ձեռքերով հարուածներ կուտայ)։ Անո՞ր է լինելիք կէն ծեծել։ Մօրս հետ պլուխ ելլողը պետ մօրմէն չէ ծներ։ (Կը խնդայ)։*
Մարթա – *Ուրեմն ի՞նչ կ'ընէ հայրդ, խի՞տա կը խօսի մօրդ հետ։*
Մարիամ – *Հէչ չի խօսիր։ Արձանի պէս լուռ ու մունջ է։ Տանը մէջ կ'երթայ, կուգայ, առանց մօրս վրան նայելու։ Մայրս ալ, մէկ կը համբերէ, երկու կը համբերէ, վերջն ալ հօրս հասկցնելու համար թէ կին ունի, ջիղերը ոտքի կը հանէ։*
Մարթա – *Օգուտ կ'ընէ՞։*
Մարիամ – *Ա՛ռ ալ խո՞ւթ է. պապս գառնուկ կը գառնայ, ինչ ընելը չի դիտեր։ Ալ կը սկսի լեղու թափել մօրս, ըսելով. «Ես ի՞նչ պիտի ընեմ եթէ քեզի բան մը պատահի»։– Կրնայ ըլլալ որ Օրիորդ Մարկոսեան ալ ատոր համար ջիղերու տկարութիւն ունեցեր է։*
Մարթա – *Բայց ան ամուսին չունի որ վրան դուրգուրայ։*
Մարիամ – *Պօյ Ֆրենա ունի, չէ՞։*
Մարթա – *Այո՛. կարծեմ ունի։*
Մարիամ – *Պօյ Ֆրենաը աւելի լաւ է։ Ես ձեզի կ'ըսեմ տիկինս, լաւ է որ կին մը երբեմն հիւանդ ըլլայ. ես դիտեմ։*
Մարթա – *Ըլլա՛յ դուն ալ ջիղերու տկարութիւն ունենաս։*

Մարիամ – *Ես տակէ լուր ունիմ, ես գործադրութիւն եղած եմ։*
Մարթա – *(Նամակով թիկնաթոռին վրայ) Իրա՞ւ, ի՞նչ բանի...*
Մարիամ – *(Դէպի բեմին մէջտեղը պալով հպարտ) Վէհնախայեակ. մէկէն ի մէկ եւ (բթամատը եւ մէջնամատը իրար զարնելով) ճիշդ ալ առենին հասաւ։*
Մարթա – *Առենին ի՞նչ ըսել է։*
Մարիամ – *Պօյ Ֆրենաս ինձմէ պատելու վրայ էր, ուրիչ աղջիկներու հետ երթալ սկսած էր, ափրէչընս պատճառ եղաւ որ ես դայ (կը ժպտի յաղթական)։*
Մարթա – *(Ժպտելով) Կը հասկնամ։*
Մարիամ – *Իսկ հիւանդանոց երթալս հրաշալի բան էր։*
Մարթա – *Հիւանդանոց երթալուն մէջ հիանալի ի՞նչ կայ։*
Մարիամ – *Եթէ հիւանդանոց դացած ըլլայիք, կը պիտնայիք։*
Մարթա – *Փառք Աստուծոյ որ չեմ գացած։*
Մարիամ – *(վերյիչումով) Առաջին անգամն էր որ չէնք շնորհք հանդիսաս ըրի։ Բան գործ չկար ընելիք։ Առաջին անգամ ըլլալով ինծի ծառայող ունեցայ. կերակուրս ափսեով ինծի կը բերէին. նըրբոր մսպերս կը առնուէր, պօյ Ֆրենաս ծաղիկներ կը բերէր. բան մը որ օր մը օրանոց ըրած չէր առողջ եղած առենս։*
Մարթա – *Կը հասկնամ հիմա։*
Մարիամ – *Եւ լինչպէ՛ս վախի դպի մէջ էր՝ որ չըլլա՛յ թէ մեռնիմ. ամէնքն ալ ինչ ընելնին չէին պիտեր, ի՞նչ կ'ըսէք, կեանքիս ամենէն լաւ օրերն էին եւ կը յուսամ թէ օր մը նորէն կը պատահի։*
Մարթա – *Ըսել է եթէ ուզես, ուէ առեն դուն ալ մօրդ պէս կրնաս ջիղերու տկարութիւն ունենալ։*
Մարիամ – *(արհամարհանքով) Փենախայեակե՞ն հետ կը բաղդատէք պարզ ջիղերու տկարութիւն մը։*
Մարթա – *Կարծեմ ճիշդ ես։*
Մարիամ – *Գործադրութիւն ըլլալը ուրիչ լաւ բան մըն ալ ունի։*
Մարթա – *Ատ ի՞նչ է։*
Մարիամ – *Միշտ խօսելիք կ'ունենաս։*
Մարթա – *Բայց ո՞վ կ'ուզէ մտիկ ընել։*
Մարիամ – *Երբ ես հիւանդանոցէն տուն եկայ, թաղին ամենէն փափիլըր աղջիկն էի. չարաճճիներով դրացիները կուգային որ ափրէչընիս մասին խօսէի։*
Մարթա – *Եւ անոնք ալ իրենց կարդին կը խօսէին։*
Մարիամ – *Հարկաւ։*
Մարթա – *Կատարեալ ներկայացում, չըսե՞ս։ Իսկ ես կը ճանճրանամ կիներու տկարութիւններուն մասին լսելէ։*
Մարիամ – *Անանկ է նէ ձեր կեանքին մեծ մասը ճանճրանալով կ'անցընէք։*
Մարթա – *Ի՞նչ ըսել կ'ուզես։*
Մարիամ – *Հոս եկող տիկիններուն մեծ մասը ցաւ մը ունի, մանաւանդ Օրիորդ Աչոռեանը։։*

© National Library of Armenia

Մարթա – (ղէմքը ծամածռելով) Այո, տարինելէ ի վեր իր պործոզութիւնը կը հոլովէ:

Մարիամ – Ինչի՞ պործոզութիւն եղեր է:

Մարթա – Երբեք ալ չեմ հարցուցած, բայց չատ ծանր բան ըլլալու է, եթէ խօսքերուն նայիս: Միշտ նեւրթը վոխել կը ջանամ, բայց ան պարճեալ խօսքը կը առնի իր պործոզութեանը չուրջ:

Մարիամ – Եւ միշտ ալ կը մեղքնաք իրեն, այդպէս չէ՞:

Մարթա – Է՛հ, այո՛, դէթ այդպէս կը ձեւացնեմ:

Մարիամ – Ոչ էրիկ ունի, ոչ պօյ Փրենսա որ անոնց նայ ծախէ, պէտք ունի որ մէկը իրեն մեղքնայ:

Մարթա – Հապա տիկինը Բարակեա՞նը եւ տիկին Վարվառեանը. անոնք ալ միշտ գանգատ մը ունին:

Մարիամ – Անո՞նց յաւը ինչ է:

Մարթա – Բնաւ չեմ հարցուցած. վախնալով որ մանրամասնութիւններու մէջ կը մտնէ, բայց քրոնիկ բան մը ըլլալու է: Կարծեմ ես այս քաղաքին ամենէն առողջ կինն եմ:

Մարիամ – Է՛, աստր համար է որ չատ լաւ չէք զգար:

Մարթա – Ատ քեզի ո՞վ ըսաւ, ես միշտ լաւ կը զգամ:

Մարիամ – Ըսել չեմ ուզեր որ հիւանդ էք, բայց առնիկ թուլութիւն մը, ձանձրութիւն մը կայ վրաննիդ: Այդ լաւ նշան չէ: Պէտք է տոքթորի մը երթաք:

Մարթա – Ինչո՞ւ համար:

Մարիամ – Երբոր մէկը չատ լաւ կը զգայ, ըսել է հոտ սխալ բան մը կայ:

Մարթա – Ըսել է թոյլ եւ ձանձրացած կ'երեւիմ աչքիդ, հա՞...

Մարիամ – Է՛հ, չատ ալ երջանիկ չէք, (մատը չարժելով) դուրդուրացողի մը պէտք ունիք:

Մարթա – Իրա՞ւ կ'ըսես:

Մարիամ – Շո՛ւր... ամէն մարդ պէտք ունի: Հիւանդանոցին նըրսէրէն մէկը ինծի ըսած է որ նըրսերուն դուրդուրանքը աւելի օդուտ կ'ընէ քան թէ դեղերը, մանաւանդ երբ հիւանդը էրիկ մարդ է եւ նըրան ալ պիտունիկ: (կը խնդայ):

Մարթա – Է՛հ, Աստուած պիտի թէ որքան դուրդուրացողներ եղան վըրաս երբ ամուսնոս մեռաւ տարի մը առաջ:

Մարիամ – Բայց էրիկ կորսնցնելը փէնտիք կորսնցնելու չի նմանիր, ամէն մարդ պիտի թէ ուրիչ էրիկ մը կրնաս առնել: Իրա՞ւ բնաւ հիւանդ չէք եղած, տիկինս:

Մարթա – Բնա՛ւ երբեք, միայն թեթեւ պաղառութիւններ կամ նման բաներ:

Մարիամ – Այնպէս նէ հէչ երկար դուրդուրանք չէք տեսած:

Մարթա – Շիտակը ըսեմ, չէ, չեմ տեսած. ես եմ որ իր նպաստը տարած եմ միշտ:

Մարիամ – Որքա՞ն տարեն ամուսնացած էիք. երբ մեռաւ:

Մարթա – Տասիէ մը աւելի:

Մարիամ – Այ պէթ եաւ, եթէ ապրէր օր մը չէ օր մը դուք ալ իմ մօտս

պէս չկրներու հիւանդութիւն պիտի ունենայիք էրկան դուրդուրանքը տեսնելու համար:

Մարթա – Պարոն Յակոբեանը չատ վախկանկատ մարդ էր եւ ես չեմ կարծեր որ այդ կեղծ դուրդուրանքներուն պէտքը պիտի զգայի:

Մարիամ – Այ պէթ լաւ, օր մը չէ օր մը իրարմէ պիտի ձանձրանայինք իչնպէս որ իմ պօյ Փրենսս ինձմէ ձանձրացաւ հիւանդանալէ առաջ:

Մարթա – Թերեւս:

Մարիամ – Ես քեզի բան մը ըսե՞մ, յաչորդ անգամ երբ տիկին Վարվառեանը կամ Օրիորդ Աչոռեանը հոս գան եւ դուք քանչ որ առնիկ պզտիկ նեղութիւն մը ունիք. անոնք աւելի մօտիկ պիտի զգան քեզի, դուք ալ իրենցմով աւելի պիտի հետաքրքրուիք:

Մարթա – Իրա՞ւ կը կարծես այդպէս է. Մարիամ:

Մարիամ – Ինչո՞ւ չէք փորձեր, այ պէթ լաւ, չատ հաճոյք պիտի զգաք:

Մարթա – Բայց պէտք է հիւանդութիւն մը կեղծեմ, որովհետեւ անոնք նեղիօրէն առողջ եմ:

Մարիամ – Ներողամիտ կ'ըլլաք, տիկինս, իչպէ տատր համար դուք ալ անոնց աչքին անտանելի կ'երեւիք:

Մարթա – Ի՞նչ տեսակ հիւանդութիւն ունենամ, չունչի կարճութի՞ւն:

Մարիամ – Օ՛, սա ի՞նչ է որ, դոնէ ազնա ըլլար, ինչ է նէ...

Մարթա – Է՛հ, ի՞նչ կը թելադրես:

Մարիամ – Միայն ըսէք որ լաւ չէք զգար, պլուխնիդ կը գառնայ եւ դլխու ցաւ կ'ունենաք: Աչքերնուդ առջեւ կը սեւնայ: Կամ չէնէ կուչտերնիդ ուռ ցաւեր կ'ունենաք, եւ վրաննիդ մանրելիք կուգայ:

Մարթա – Ա՞ռ է ամբողջ ընելիքս:

Մարիամ – Մնացածը ձգեցէք ձեր բարեկամուհիներուն: (կը խնդայ): Ես ձեզի ըսեմ տիկինս, պիտի տեսնէք որ հաճելի բան է հիւանդ ըլլալը: Հիւանդութիւնը մարդիկը քով քովի կը բերէ:

(դուռը կը զարնուի)

Մարթա – Գնա՛, նայէ ո՞վ է, Մարիա՛մ:–

Մարիամ – Այո՛ տիկինս:

Մարթա – Եթէ բարեկամուհիներէս մէկն է, ըսէ որ կրնան դալ. միայն թէ լաւ չեմ զգար:

Մարիամ – Ըսել է՝ պիտի փորձէ՞ք...

Մարթա – Այո՛, Մարիամ, պիտի փորձեմ, կատակի համար: (Մարիամ ժպտելով դուրս կ'ելլէ: Մարթա կը մօտենայ բազմոցին եւ կ'ընկողմանի հիւանդի ձեւով):

Մարիամ – (դուրսէն բարձր ձա՛յնով) Օ՛հ, օրիորդ Մարկոսեանն է:

Մարթա – (Ատանձին) Անոնա Մարկոսեանն է. (տխուր ձեւ մը կ'առնէ ու կը հառաչէ):

Մարիամ – (դուրսը) Տունն է, բայց լաւ չի զգար:

© National Library of Armenia

Աննա – *Իրա՞ւ, ի՞նչ է եղած։ (Ներս կը մտնէ վուխկոտ չարժուածով, դիւրագրգիռ կին մըն է, սուր ձայնով)* Մարթա՛, սիրելիս, *Մարիամը ըսաւ որ լաւ չես ղեալ։*

Մարթա – *(տակաւ ձայնով)* Էհ, *թուլութիւն մը կայ վրաս։*

Աննա – *Դուն հիւա՞նդ. հաւատալս չի գար. անկարելի է. քնաւ քեզ հիւանդ չեմ տեսած։*

Մարթա – *Վէրկ, ասկէ առաջ հիւանդ չեմ եղած, բայց...*

Մարիամ – *Հրաման մը ունի՞ս, տիկին։*

Մարթա – *(տակաւ)* Այո՛, *Մարիամ, թաչկինակս եւ հոտառելիք ապրիլ քեզ լինի։*

Մարիամ – *Հրամանքդ, տիկին։*

Աննա – *(նստելով Մարթային ալ կողմը)* Ի՞նչ է նեղութիւնդ։ *Ամէն բան ըսէ ինծի։ Դուն պիտես որ մեր առողջութիւնս այնքան դէշ եղած է միշտ, որ բոլոր ախտանշանները կը ճանչնամ։*

Մարթա – Այո, *պիտեմ որ կը ճանչնաս։*

Աննա – *Բնաւ չեմ մոռնար զործողութենդ ճիշդ առաջ... (ինքզինքը հաւաքելով) բայց հիմա առը առնը չէ. քու մասիդ խոսինք։ Բնաւ քու հիւանդութիւն, յաւ ունենալդ չեմ պիտեր։*

Մարթա – *Ես լուռ կը տառապիմ, չեմ ուզեր որ բարեկամուհիներս դիտնային։*

Աննա – *Ինչո՞ւ չեիր ուզեր։*

Մարթա – *Զեմ ուզեր բարեկամուհիներս ձանձրացնել մեր նեղութեան–նեերուս մասին։*

Աննա – *Ձանձրացնե՞լ. աս ի՞նչ խօսք է։ Գոնէ ես չատ ուրախ պիտի ըլլայի լսելով։*

Աննա – Այո՛։ *Խօսքը մէջերնիս, քիչ մը չկղերուս կը դպչէր այդ քու անտանելի առողջութիւնդ։*

Մարթա – *Իսկապէ՞ս։*

Աննա – *Կին ըսածդ քիչ մը ակարութիւն ունենալու է։ Հիմա կը դժամ որ աւելի համակրութեան կապ մը կայ մեր երկուքին միջեւ։*

Մարիամ – *(Ներս կը մտնէ, կը նայի Մարթային եւ կը ժպտի)* Ահա ձեր հոտառելիք ապրիլը եւ թաչկինակը, տիկին։

Մարթա – *(ոտքի կ'ելլէ դէպի Մարիամը երթալու համար)։*

Մարիամ – Այո՛, *մի՛ քալէք, տիկին, մի՛ մոռնաք որ գլուխնիդ կը ցաւի։*

Մարթա – Այո՛, *պիտեմ այդ։ (Կ'երթայ բազմոցին վրայ)։*

Մարիամ – *Ուրիշ հրաման մը ունի՞ք, տիկին։*

Մարթա – *Ոչ, ալ կրնամ հոգ տանիլ ինքզինքիս։ (Կը հոտոտէ ապրիլը)։*

Աննա – *(դուրզուրուա)* Ես հոգ կը տանիմ անոր, Մարիամ, *(Մարիամ դուրս կ'ելլէ)։*

Աննա – *(յաղթական, դառնալով Մարթային)* Այդպէս ուրեմն, պէտք պատ՞յա կ'ունենաս։

Մարթա – Այո՛, *թեթեւ ուսոակէն։ (Թաչկինակով ճակատը կը սրբէ)։*

Աննա – *Բնաւ չպիտի մոռնամ, զործողութենդ ճիշդ առաջ... (կանդ կ'առնէ)։ Բայց պէտք չէ անձնասէր ըլլամ եւ իմ նեղութիւնս–նեերուս մասին խօսիմ, երբ դուն այդպէս կը տառապիս.*

եւ յետոյ դուն արդէն ամէն բան պիտես իմ զործողութիւն–նեերուս մասին։

Մարթա – Այդ ճիշդ է։

Աննա – Երբ կերակուր կ'ուտես սրտի խառնուք կ'ունենա՞ս։

Մարթա – Երբեմն, կախուած ունի կերակուրներէն։

Աննա – *Հասկցայ թէ ինչ է. երբեմն ալ պէտք կ'ունենաս...*

Մարթա – Օ՛հ, այո՛, *չատ յաճախ։*

Աննա – Ե՞րբ ամէնէն աւելի կը զգաս զլուխդ։

Մարթա – *Ամռան ակիզբը, երբ ջարճ հքաւանթիններուս պիլերը կուզան։*

Աննա – Այդ տարօրէն նշան է։

Մարթա – Ի՞նչ բանի նշան է։

Աննա – *Դիւրագրգիռ ես եւ ոչինչ բաներէ կը նեղուիս։*

Մարթա – *Բայց իմ պիլերս ոչինչ բաներ չեն։*

Աննա – Այդ *լսել չեմ ուզեր։ Բնաւ չեմ մոռնար զործողութենդէս ճիշդ առաջ այնքա՞ն կ'ապրուէի պիլերէ եւ նման բաներէ։*

Մարթա – *Ես կը կարծէի որ զործողութենդէ վերջն էր որ պիտի ապրուէիր, երբ հիւանդանոցին պիլերը եկան։*

Աննա – Օ՛հ, *ո՛չ երբեք. հեղոյ ըլլայ ինչոր վճարեցի. բոլորովին նոր կին մը զարձայ երբ հիւանդանոցէն տուն եկայ։ (կը հառաչէ)։*

Մարթա – Այո՛, *կ'ենթադրեմ մեծ թեթեւութիւն մը զգացիր, երբ կուրացիր հանեցին։*

Աննա – *Բայց իմ կուրացիքս չէ հանուած։*

Մարթա – Չէ՞ *հանուած, ես միշտ կը կարծէի որ...*

Աննա – *(հպարտօրէն) Ո՛չ, տակաւին կուրացիքս ունիմ, բայց օր մը չէ օր մը պէտք է հանուի անշուշտ։*

Մարթա – *Է՛հ, կ'արժէ սպասել այդ օրուան։*

Աննա – Անշո՛ւշտ, *կ'արժէ։*

Մարթա – *Բայց եթէ կուրացիքդ չէր հանուած հապա ի՞նչ տեսակ զործողութիւն էր։*

Աննա – *Թանըլըներու եւ էանոյիտներու։*

Մարթա – *(ոտքի կանգնելով) Թանըլըներու էանոյիտներո՞ւ։*

Աննա – Այո՛։

Մարթա – Ա՞յդ էր *ամբողջ եղածը։*

Աննա – *Բաւական չէ՞ այդ։*

Մարթա – Այո, *կարծեմ բաւական է։ (Կը քալէ դէպի ձախ)։*

Աննա – *Մարթա՛ սիրելիս, պէտք չէ այդպէս քալես այդ վիճակովդ։*

Մարթա – *(նստելով աջ կողմը) Հոգ էի Աննա լաւ կ'ըլլամ։*

Աննա – *Դուն պէտք է անկողին պառկիս, (կը չոյէ անոր մազերը)։*

Մարթա – *Ինչո՞ւ համար։*

Աննա – *Որպէսզի թոյնը չըլլան չընէ։*

Մարթա – Թո՞յնը. *ի՞նչ թոյն։*

Աննա – *Վարակուած թանըլըներուդ եւ էանոյիտներուդ թոյնը։*

Մարթա – *Բայց, վարակուած չեն անոնք։ Գոնէ չեմ կարծեր որ վարակուած են։*

© National Library of Armenia

Աննա – *Ես ալ այդպէս կը կարծէի, մինչեւ որ հետզհետէ տկարացայ: Քու ախտանշանները ճիշդ մեր ունեցածներուս նման են: Սիրտ խառնուածք, պլխու ցաւ, պլխու պատյտ, բոլորը թոյնէ առաջ կուգայ: Բայց, նայէ՛ որ մեր ըրած սխալը չընես դուն:*

Մարթա – *Ի՞նչ սխալ էր այդ:*

Աննա – *Գործողութիւնը ուշացնելը:*

Մարթա – *Բայց, ես գործողութիւն չպիտի ըլլամ:*

Աննա – *Ես ալ այդպէս կը կարծէի, գործողութիւնէն ճիշդ առաջ,– (կ'երթայ բեմին մէջտեղը) բայց վերջապէս Տոքթ. Ադամեանը ըսաւ որ... կը ճանչնաս Տոքթ. Ադամեանը չէ՞:*

Մարթա – *Օ՛հ, այո:*

Աննա – (*պրչոտ*) *Ի՛նչ զեղեցիկ մարդ է, ինչ ազնիւ, ինչ վսեմկանկատ,* (*կը քրքջայ*) *բայց այդ չէ հարցը:*

Մարթա – *Հարցը այն է որ ան առաջարկեց գործողութիւն ընել:*

Աննա – *Այո՛, երկուշաբթի օր մըն էր երբ ես հիւանդանոց գացի...*

Մարթա – (*լացնելով անոր խօսքը*) *Եւ Ուրբաթ օր առն եկար:*

Աննա – *Այդ ուրկէ՞ գիտես:*

Մարթա – (*նուրբ հեղնանքով*) *Կարծեմ ուրիշ անգամ պատմած ես:*

Աննա – *Բայց ոչ մանրամասն...*

Մարթա – *Այս առաջին անգամն է որ ըսիր թէ թանալը եւ էխանոյկա էին:*

Աննա – *Ա՛խ, որքան չատ ատատալեցայ ու տատալեցայ: Սիրելի Տոքթ. Ադամեանը ըսաւ որ երբեք այդքան քաջութիւն չէր տեսած: Բայց հրաշալի վորձառութիւն մըն էր, չատ ուրախ եմ որ պատահեցաւ:*

Մարթա – *Տատալո՞նքդ:*

Աննա – *Բոլորը: Ես հիւանդանոցէն դուրս ելայ, նոր կեանքով ու նոր կորովով չողչողուն: Դուն ալ պէտքէ ունենաս այդ վորձառութիւնը:*

Մարթա – *Նոր կեա՞նքի ձէ նոր չողչողամի:*

Աննա – *Բան մըն է որ երբեք պիտի չմոռնամ... (կը սկսի քալել վերացած) : Այդ անո՛ւշ պահը, ի՛նչ երաղներ:*

Մարթա – *Օրինա՞կ:*

Աննա – (*երերալով եւ ամչկոտ*) *Ամէն բան չեմ կրնար ըսել քեզի, Սիրելիս, (կուգայ դէպի բեմին մէջտեղը) յետոյ, երբ կ'արթննամ, զեղեցիկ բժիշկի մը աչքերուն մէջ կը նայիմ: Այդ հիւանդանոցին բժիշկներն ալ ինչ զեղեցիկ են, մուվիի դերասան են կարծես ձէ, եւ որքան ալ զուրգուրոտ:*

(Շարունակութիւն եւ վերջ յուլիսի թիւով)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐ ԵՒ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

●

Տարիներ առաջ Հ. Ը. Միութեան կեդր. վարչութիւնը պատրաստած է «Ժողովավարական կանոններ եւ թելադրութիւններ» վերնագրով վոքրիկ տետրակ մը եւ ղրկած է մասնաճիւղերուն: (Այժմ սպառած): Այդ տետրակին նպատակը եղած է ուղղութիւն տալ եւ դիւրացնել կազմակերպական գործը, մասնաւորապէս անոնց համար, որոնք նոր կը մասնակցէին Հ. Ը. Միութեան: Նկատի ունենալով որ այժմ ալ ունինք նոր անդամներ եւ պիտի ունենանք տակաւին, «Հայ Սիրտ»ի այս թիւով կը ներկայացնենք վերոյիշեալ դրքոյկի բովանդակութիւնը, յանձնարարելով հին թէ նոր բոլոր անդամներուն, որ կարդան եւ աչխատին հետեւիլ կանոններուն եւ թելադրութիւններուն:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Նպատակի մը շուրջ համախմբուած անհատներու միութիւնը կը կոչուի կազմակերպութիւն: Կազմակերպութիւնները կը հիմնուին իրագործելու համար որոշ նպատակներ, որոնք կը ձգտին օգտակար ըլլալ ընտանիքին, համայնքին, եկեղեցիին, ազգին կամ հայրենիքին:

Կազմակերպութիւն մը կրնայ ունենալ չատ զեղեցիկ եւ օգտակար նպատակներ կամ ծրագիրներ, բայց երբ այդ նպատակները իրագործելու համար ան չունենայ որոշ օրէնքներ եւ կանոններ եւ անոր անդամները չատանոզուին այդ օրէնքներով ու կանոններով, չեն իրագործուիր կազմակերպութեան նպատակները, որովհետեւ հոն պիտի տիրէ կամայականութիւն, պիտի իշխէ անհատը, ծայր պիտի տան վէճեր ու անհամաձայնութիւններ եւ ի վերջոյ պիտի քայքայուի կազմակերպութիւնը: Պարզ է, ուրեմն, որ չի բաւեր ունենալ միայն լաւ ծրագիրներ, այլ պէտք է ունենալ նաեւ լաւ օրէնքներ ու կանոններ, որոնք առանց կապանելու անհատին անկախ մտածողութիւնը, դիւրացնեն եւ օրինական ձեւի մէջ դնեն անոր բազմանքներն ու աչխատանքները:

Կանոններու նպատակն է, ուրեմն, դիւրացնել կազմակերպութեան մը աչխատանքները: Ամէն կազմակերպութիւն կը գծէ իր պահանջները եւ իր գործին համապատասխան օրէնքներ ու կանոններ: Այդ օրէնքներն ու կանոնները սուսել կամ նուազ չափով հիմնուած կ'ըլլան ընդհանրացած այն օրէնքներուն վրայ, որոնք կը կոչուին փարլամենտական օրէնքներ: Փարլամենտական օրէնքները Անգլիոյ խորհրդարանի այն օրէնքներն են, որոնք կը ծառայեն ոչ միայն իրրեւ հիմք աչխարհի

© National Library of Armenia

բոլոր դեմոկրատիկ երկիրներու օրէնքներուն, այլեւ իրրեւ հիմք նաեւ հասարակական ամէն տեսակ կազմակերպութիւններու կանոնագիրներուն:

Հասարակական–բարեսիրական կազմակերպութիւններու կանոնագիրները, ինչպէս Հ. Օ. Միութեանը, չեն պարունակեր փարիսեցական կեղծաւոր այն կանոնները, որովհետեւ պէտք չկայ անոնց: Մեր ժողովները չեն ունենար բարդ ու անլուծելի հարցեր, որոնց համար պէտք ըլլային այդ կանոնները: Հ. Օ. Միութեան նման կազմակերպութիւններու ժողովները սովորաբար կ'ըլլան շատ պարզ եւ եզած հարցերը կը լուծուին հանգամանօրէն: Այն ինչ որ պէտք է մեր ժողովներուն, ժողովավարական տարրական կանոններու ճշդրիտ գործադրութիւնն է:

ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

1.– Ժողովի մը միակ հիմնական աշխատանքը առաջարկներու պաշտօնական լուծումն է: Որեւէ հարցի մասին խօսելէ կամ վիճաբանելէ առաջ, անհրաժեշտ է ա. բերել առաջարկ մը. բ. երկրորդել եւ զ. ներկայացնել ժողովին ըսելով. «Առաջարկուած եւ երկրորդուած է... Ի՞նչ է ժողովին կարծիքը»: Սեղանի վրայ եկած առաջարկը առենապետը ժողովին ներկայացնելէ ետք, կարդաւ խօսք կ'առնեն անդամները եւ երբ բաւարար չափով լուսաբանուած կ'ըլլայ հարցը, առենապետի թելադրութեամբ կամ անդամի մը առաջարկով վիճաբանութիւնը կը փակուի եւ հարցը քուէի կը դրուի: Քուէներու մեծամասնութիւնը կ'ընդունի կամ կը մերժէ. երկու պարագային ալ առենապետը կը համրէ քուէները եւ կը յայտարարէ արդիւնքը:

2.– Սովորաբար հարց մը երբ քուէարկուած է դրական կամ բացասական կերպով, փակուած կը համարուի այլեւս. բայց, եթէ հարցին վերաբերեալ նոր տուեալներ երեւան դան եւ անդամներու մեծամասնութիւնը ուզէ վերանկատել անցած որոշում մը, կարելի է, պայմանաւ որ նախ քուէարկուի վերանկատելու առաջարկը:

3.– Վերանկատուած խնդիր մը կրկին չի կրնար վերանկատուիլ:

4.– Առաջարկ մը կարելի է եւ առնել ժողովի միաձայն հաւանութեամբ միայն, բայց այն պարագային, երբ հարցը ղրաղեցուցած է ժողովը եւ փոխուած է իր նախկին ձեւէն: Առաջարկ մը կրնայ եւ առնուիլ նաեւ, երբ քուէի չէ դրուած տակաւին. այդ պարագային ժողովի հաւանութիւնն առնել անհրաժեշտ չ'ըլլար:

5.– Անդամ մը առաջարկ ներկայացնելու կամ վիճաբանութեան մասնակցելու համար պարտաւոր է նախ ձայն առնել. այսինքն, կանգնիլ ոտքի եւ խօսք ուղղել ըսելով «Տիկին առենապետուհի» (ժողովի ընթացքին առենապետը պէտք չէ կոչել իր անուն կամ մականունով, այլ միշտ «Տիկին» կամ «Ընկերուհի առենապետուհի»): Երբ առենապետը ձայն տուած է ղլխու նշանով կամ ձայն ուղղին անունը արտասանելով, այն ատեն միայն վերջինը կը ներկայացնէ իր առաջարկը, ըսելով՝ «Ես կ'առաջարկեմ»... եւ կամ եթէ կարծիք պիտի յայտնէ, ըսելով՝ «Այդ հարցի մասին իմ կարծիքս հետեւեալն է...»:

6.– Երբ մէկը ոտքի վրայ է եւ կը խօսի տակաւին, ուրիշ մը չի կրնար ոտքի ելլել: Նոտոպէն վերջ կանգնողը միայն իրաւունք ունի ձայն առնելու:

7.– Սովորաբար՝ անդամ մը չի կրնար 2 առաջարկ բերել մէկ անդամէն: Մէկը կրնայ, սակայն, իր երած առաջարկին վրայ ընել յաւելում կամ փոփոխութիւն:

8.– Առաջարկ մը երբ երկրորդուած չէ, կարէ դուրս կամ անընդունելի կը համարուի եւ նկատի չառնուիր:

9.– Առաջարկ մը երկրորդելու համար ձայն առնել անհրաժեշտ չէ. առանց ոտքի կանգնելու նոտած տեղէն մէկը կրնայ ըսել. «Ես կ'երկրորդեմ»:

10.– Առաջարկ մը երկրորդուած կը համարուի երբ կուսակցանախաձեռնութեամբ մը կազմէ:

11.– Երբ առաջարկ մը կ'երկրորդուի, առենապետը կը կրկնէ եզած առաջարկը նոյնութեամբ եւ կը յայտարարէ որ հարցը այժմ սեղանի վրայ է:

12.– Հարցի մը մասին բոլոր խօսողները կարգով ձայն առնելով կը խօսին միայն առենապետին: Վիճաբանութեան ընթացքին պէտք է ըլլալ ղուսպ, փաստական եւ ոչ անձնական: Պէտք է զգուշանալ մանրամասնութիւններ ընելէ:

13.– Հարցի մը մասին մէկ անդամէն աւելի պէտք չէ խօսի մէկը, բացի եթէ կ'արտօնէ ժողովը: Ոչ մէկ անդամ իրաւունք ունի խանգարելու ժողովը, փոխադարձ քովիններուն, ընդմիջելով խօսողը, տեղը փոխելով, քալելով եւայլն:

14.– Անդամ մը, երբ բանաւոր պատճառով պէտք է հեռանայ ժողովէն, ձայն պէտք է առնէ առենապետէն, բացատրէ իր պատճառը եւ առենապետի արտօնութեամբ ձգէ ժողովը:

15.– Անդամ մը հարցի մը մասին խօսելու պահուն չի կրնար իր խօսքը ուղղել ուրիշ անդամի մը, այլ միայն առենապետին: Իսկ, երբ մէկը անհրաժեշտ դանէ հարց տալ մէկուն, կ'ըսէ հետեւեալ կերպով. «Տիկին առենապետուհի, կրնա՞մ ընկերուհի այսինչին ուղղել հետեւեալ հարցումը», եւ կ'ըսէ ինչ որ է: Պատասխանող ընկերուհին՝ ձայն առնելէ ետք, խօսքը ուղղելով առենապետին, կուտայ իր բացատրութիւնը, ըսելով. «Տիկին առենապետուհի, այդ հարցին բացատրութիւնը հետեւեալն է.» եւ կ'ըսէ:

16.– Բոլոր խօսակցութիւնները պէտք է վերաբերին սեղանի վրայ եզած հարցին. մէկը որ հարցէն կը չեղի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին կը խօսի, առենապետին կողմէ կարգի կը հրաւիրուի եւ չարունակելու պարագային կը դադրեցուի խօսելէ:

17.– Երբ օրակարգի հարցերը լուծուած են, առենապետը կը յայտարարէ որ «լուծուած են օրակարգի բոլոր հարցերը ու եթէ անդամներու կողմէ ուրիշ չնախատեսուած հարցեր չկան, ժողովը փակուած կը յայտարարեմ»:

18.– Ոչ մէկ անդամ ոտքի կրնայ ելլել, քանի առենապետը չէ յայտարարած ժողովին փակուած ըլլալը:

© National Library of Armenia

ՎԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ժողով մը երբ կանոնաւոր կ'ընթանայ, կը նշանակէ որ վարչութիւնը նախագէս լաւ մշակած է օրակարգը, առնապետը ծանօթ է իր դերին եւ լաւ ուսումնասիրած է ժողովավարական կանոնները:

1.— *Անդամական ժողով գումարելէ առաջ, վարչութիւնը պարտաւոր է նախ կազմել ու մշակել ժողովին օրակարգը եւ իւրաքանչիւր հարցի մասին կազմել իր տեսակէտը:*

2.— *Վարչութիւնը պարտաւոր է նաեւ կարդալ բոլոր նամակները, չրջաբերականները եւ նախորդ ժողովի արձանագրութիւնը՝ անդամական ժողովին ներկայացնելէ առաջ:*

3.— *Այն նամակները, որոնք վարչութեան ուղղուած են եւ կը վերաբերին ընթացիկ գործերու, անհրաժեշտ չէ կարդալ անդամական ժողովին:*

4.— *Առնապետը չի կրնար առաջարկ բերել եւ չի կրնար մասնակցիլ վիճաբանութեան քանի իր աթոռը չէ յանձնած փոխ–առնապետին կամ անոր չգոյութեան պարագային՝ առնապլիքին:*

5.— *Առնապետ մը պէտք է ըլլայ անկողմնակալ. ան ցոյց պէտք չէ տայ իր համակրութիւնը կամ հակակրութիւնը անձերու կամ հարցերու հանդէպ:*

6.— *Առնապլիքը սրեւէ նամակ չի պրկեր առանց առնապետի պիտութեան:*

7.— *Վարչական եւ այլ ընտրութիւններու առեն՝ առնապլիքը կ'արձանագրէ ոչ միայն ընտրուած անդամներու անունները, անոնց ստացած քուէներու թիւով, այլ նաեւ առաւելագոյն քուէ ստացող անդամներու անունները: Եթէ վարչութիւն մը կը բաղկանայ հինգ անդամներէ, պէտք է արձանագրել երկու անուն. եօթը հոգիէ բաղկացած վարչութեան համար պէտք է արձանագրել երեք անուն՝ իրրեւ փոխանդամներ:*

8.— *Առաւելագոյն քուէ ստացող անդամը կը փոխարինէ վարչութենէն հրաժարած անդամ մը:*

9.— *Քուէներու պարզ մեծամասնութիւնը քուէարկողներու կէսէն մէկ աւելի է. առաւելագոյնը՝ ամենաչատը:*

10.— *Ընտրութիւն մը չի կրնար վերանկատուիլ:*

11.— *Վարչական ընտրութեան արդիւնքը եւ տարեկան ընդհանուր գործունէութեան ծրագիրը վարչութիւններ պարտաւոր են դրկել կեդր. վարչութեան տարեշրջանի սկիզբը:*

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԵՐԸ

Ներքին կազմակերպական աշխատանքներու համար վարչութիւնները չափ կարեւոր դեր ունին յանձնախումբերը: Անոնք սովորաբար կ'ըլլան երկու տեսակ. մնայուն եւ առժամեայ:

Յանձնախումբերու դերն է դիւրացնել կազմակերպական աշխատանքները՝ վարչութիւններու կողքին գործի բաժիններ վերցնելով իրենց վրայ:

Մնայուն յանձնախումբերը կը կոչուին անոնք, որ կ'ընտրուին

անդամական ժողովին մէկ տարեշրջանի համար եւ կը կատարեն տեսական աշխատանք:

Մնայուն յանձնախումբ կրնան կոչուիլ օրինակ, վերափականաի, ինքնալարզացման եւ մշակութային, ձեռնարկի, այցելութեան եւ նմանի յանձնախումբերը:

Առժամեայ կը կոչուին այն յանձնախումբերը, որոնք կը նշանակուին որոշ գործի մը համար: Երբ լրանայ այդ գործը, յանձնախումբն ալ ինքնաբերաբար կը դադրի գոյութենէ:

Յանձնախումբերը ամէն անդամական ժողովի կատան զեկոյց՝ իրենց կատարած աշխատանքի մասին: Զեկոյցները կրնան ըլլալ գրաւոր կամ բերանացի:

Յանձնախումբերու ժողովներուն մասնաճիւղի վարչութիւնը կամ անոր անդամները ներկայ չեն ըլլար. բայց այն պարագային, երբ յանձնախումբը պէտք տեսնէ եւ հրաւիրէ առնապետը կամ ամբողջ կազմը:

Յանձնախումբ մը երբ թերանայ իր պարտականութեան մէջ, անդամական ժողովը կը լուծէ զայն եւ նոր մը կ'ընտրէ անոր տեղ:

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Պատգամաւորական ժողովները կը գումարուին տարին մէկ անգամ՝ քննելու համար կատարուած գործերը եւ մշակելու համար աշխատանքի նոր ծրագիրը:

Պատգամաւորական ժողովի կանոնները – հարցեր քննելու եղանակ, յանձնախմբային աշխատանք եւ այլն, տարբեր չեն սովորական ժողովներու կանոններէն եւ ընդունուած ձեւերէն:

Ժողովը կը սկսի որոշուած ժամուն եւ առաջին աթոռ ձեռամբարձ քուէով կ'ընտրուի երաւասութիւններ ճշդող յանձնախումբ մը եւ առժամեայ դիւան մը:

Իրաւասութիւններ ճշդող յանձնախումբը, կը քննէ եւ կը ճշդէ մասնաճիւղերու եւ պատգամաւորներու իրաւասու կամ ոչ–իրաւասու ըլլալը՝ ըստ կանոնագրի տրամադրութեան, եւ կատայ իր զեկոյցը ժողովին, որմէ եաք կ'ընտրուին հետեւեալ յանձնախումբերը.–

1.— *Եռապատիկ ցանկ պատրաստող յանձնախումբ*

2.— *Մնայուն դիւան*

3.— *Բանաձեւի եւ օրակարգի յանձնախումբ*

4.— *Դիւանական եւ յարաբերական թղթեր քննող յանձնախումբ*

5.— *Հաշուեքննիչ եւ նախահաշուի յանձնախումբ*

6.— *Դատական, կանոնագրի եւ այլ յանձնախումբեր՝ եթէ հարկ է:*

Եռապատիկ ցանկ պատրաստող յանձնախումբը ժողովին կը բերէ անուններ, որոնք յարմար եւ կարող անձերու անուններ պէտք է ըլլան՝ կարենալ ստանձնելու համար դիւանի եւ յանձնախմբային աշխատանքները:

Դիւանը կը բաղկանայ երկու առնապետէ եւ երկու առնապլիքէ:

Օրակարգի եւ բանաձեւի յանձնախումբը կեդր. վարչութենէն կը ստանայ մասնաճիւղերէն եկած օրակարգի բոլոր հարցերը, մէկիկ–մէ–

© National Library of Armenia

կիկ ուչքէ կ'անցընէ, կը դասաւորէ դանդաղ ընդհանուր հարցերու տակ եւ կը յանձնէ դիւանին: Հարցերու քննութեան ընթացքին՝ կը հետեւի թէ ու ղէմ յայտնուած բոլոր կարծիքներուն եւ կը հանէ բանաձեւեր, որոնք պէտք է պատկերացնեն հարատած միտքը յայտնուած կարծիքներուն: Ժողովը կրնայ ընդունիլ բանաձեւ մը նոյնութեամբ կամ ենթարկել փոփոխութեան:

Դիւանական եւ յարաբերական թղթեր քննող յանձնախումբը կը կարդայ կեդր. վարչութեան նիստերու բոլոր արձանագրութիւնները, անոր պատրաստած չրջաբերականները, ստացած եւ ղրկած նամակները, այլ խօսքով, կը քննէ ամուսած որոշումներու գործադրութիւնը, եւ կարծիք գոյացնելէ եաք կատարուած գործի մասին՝ կը ներկայացնէ ղրուսը դեկոյց պատգամաւորական ժողովին:

Հաչուեքննիչ եւ նախահաչուի յանձնախումբը կը քննէ կեդր. վարչութեան տետրակները, կը հանէ հաչուեկչիռ եւ քննութեան արդիւնքը կը ներկայացնէ ժողովին ղրուսը դեկոյցով:

Նախահաչիւ կազմելու համար՝ յանձնախումբը նկատի կ'ունենայ նախորդ տարուան մուտքն ու ելքը, պատգամաւորական ժողովի որոշումները եւ ստացուած բոլոր դիմումներն ու առաջարկները եւ ըստ այնմ կը գծէ նոր պիւտճէ ու կը յանձնէ ժողովի քննութեան: Ժողովը կրնայ աւելցնել կամ պակսեցնել յանձնախումբի նախատեսած դումարները:

ՊԱՏԳԱՄԱԻՈՐՆԵՐԸ

Պատգամաւորները կը ներկայացնեն մէկ-մէկ մասնաճիւղ եւ ասոր համար ալ ոչ մէկուն չատ կարեւոր մասը կը կազմեն պատգամաւորական ժողովին, այլեւ ունին մեծ պատասխանութիւն թէ՛ հանդէպ ժողովին եւ թէ իրենց մասնաճիւղին:

Պատգամաւորները պարտաւոր են ուչադրութեամբ հետեւիլ ժողովի բոլոր աչխատանքներուն եւ իրենց հետ առնել ժողովի ճչգրիտ որոշումները ու պատկերը:

Հարցերու քննութեան առնն կամ վիճաբանութեան ընթացքին՝ պատգամաւորները պարտաւոր են ըլլալ զուսպ եւ կարգապահ: Անհրաժեչտ է ըլլալ նաեւ ճչգապահ՝ բոլոր նիստերուն:

ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս մեր առօրեայ կեանքին ու յարաբերութիւններուն մէջ կանոններ կան, որոնց անտեսումը կենցաղավարութեան դէմ մեղանչում կը նկատուի, կազմակերպութիւններու ներքին կեանքին մէջ ալ կան կանոններ, որոնք եթէ չյարգուին, կրնան խանգարել ու դժուարացնել կազմակերպութեան գործը:

Այդ կանոններէն մէկ քանիներն են հետեւեալները.—

1.— Կազմակերպութենէն ներս չմտցնել անձնական հաչիւներ եւ անձնական հակառակութիւններ:

2.— Միչտ ընդունիլ մեծամասնութեան կամքը եւ յարգել փոքրամասնութեան կարծիքը:

3.— Ըլլալ լայնամիտ ու բարեկամական տարակարծութիւններու ընթացքին եւ ըլլալ բաց սիրտ ու անկեղծ՝ բոլոր արտայայտութիւններու մէջ:

4.— Հաւատարիմ ըլլալ կազմակերպութեան եւ միչտ վեր բռնել անոր չահերը անձնական չահերէն:

5.— Կազմակերպական կենցաղավարութիւնը կը պարտադրէ ըլլալ ներողամիտ եւ անկիչաչար՝ կազմակերպութենէն ներս մեր չահերուն կամ խումբերուն հանդէպ եւ սիրով գործակցիլ անոնց հետ, երբ հարկ ըլլայ:

6.— Փափկանկատ եւ յարգալից պէտք է ըլլալ վարչութեանց եւ վերին մարմիններու հանդէպ: Ցոյց տուած յարգանքը կազմակերպութեան կ'երթայ, ոչ թէ անձերուն:

7.— Նախապաչարում պէտք չէ ունենալ անդամի մը, վարչութեան մը կամ գործի մը հանդէպ: Եթէ լուսաբանուած չէք, բացատրութիւն պահանջեցէք եւ մի՛ նախապաչարուիք:

8.— Մի՛ բամբասէք. եթէ քննադատելի բան մը կայ, ժողովներու մէչ հրապարակաւ խօսեցէք:

9.— Կենցաղավարութեան դէմ մեղանչել է.—

ա.— Ժողովներու մէջ առանց ձայն առնելու խօսիլը:

բ.— Մէկուն խօսած առեն ոտքի կանգնիլ կամ ընդմիջելը:

գ.— Վիճաբանութեան ընթացքին ձայնը բարձրացնելը:

դ.— Ժողովի ժամադրութիւնը չյարգելը:

ե.— Առեներեսը իր անունով կոչելը: (Ժողովի ընթացքին առեներեսը պէտք չէ կոչել իր անունով կամ մականունով, այլ միչտ «Տիկին» կամ «Ընկերուհի առեներեսուհի»):

զ.— Առանց առեներեսի հաւանութեան ժողովէն հեռանալը:

Եթէ վերը յիչուած այս քանի մը սարքական կանոնները գործադրելի, ժողովներու մէջ դժուարութիւններ չեն պատահիր, ժողովները յոգնեցուցիչ ու ձգձգական չեն ըլլար եւ ինչ որ ամենէն կարեւորն է, կազմակերպութեան հետապնդած նպատակները կրնան իրականանալ աւելի չուտ ու աւելի արդիւնաւոր կերպով:

© National Library of Armenia

Հ·Օ·Մ·Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

★

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

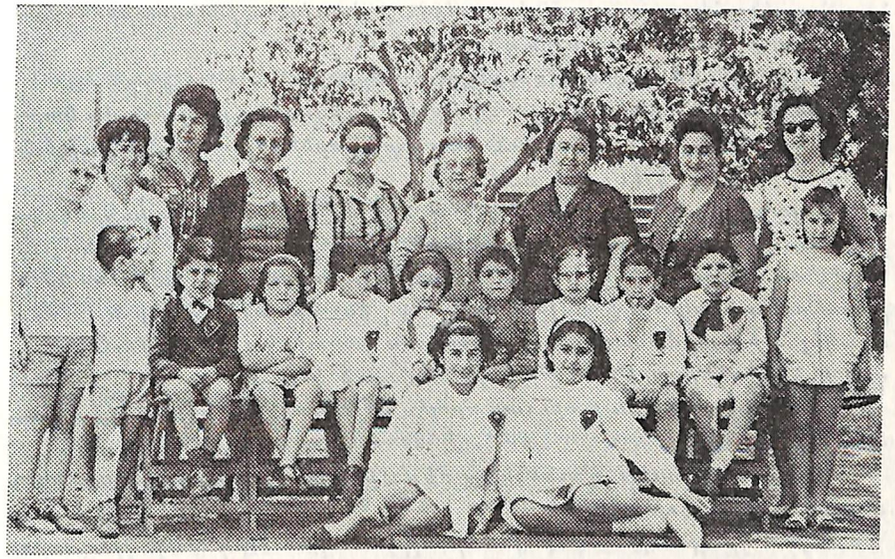
Անցնող տարեշրջանին դպրոցներու վերաբացումէն քիչ վերջ Ռամոս Մեխիայի նորակազմ մեր մասնաճիւղի ժրաջան անդամուհիները լրջենց գործունէութիւնը ոգեւորող, մնայուն ձեռնարկ մը ունենալու մտօք, եւ բաւարարելու համար չորջանի կրթական պահանջքին, հիմը դրին, 12 աշակերտով, ՀՕՄ·ի առաջին ամէնօրեայ մանկապարտէզ դպրոցին: Այս կարեւոր ձեռնարկին մեծապէս օգտակար եղաւ Հ· Մ· Ը· Միութեան օրուան վարչութիւնը, որ քաջալերելու համար մեր ընկերուհիները, տրամադրեց անոնց, պեղեցիկ սրահ մը, օժտուած՝ որպէս դասարան ծառայելու յարմարութիւններով: Հ· Մ· Ը· Մ·ի չէնքը չրջապատող ընդարձակ պարտէզը, իր հովանուտ ծառատեսակներով, բարձրադիր աւազանով եւ մարզական ու մանկական խաղերու յատուկ բաժիններով ու կաղմածներով, իրապէս երազուած վայրն էր, որակեալ ուսուցչուհիի մը նամքին յանձնուած մեր բուռ մը հայորդիներուն որպէս կրթարան ծառայելու, իրենց մեծասքանչին ծանօթանալու համար:

Տեղւոյն նորակազմ մեր վարչութեան անդամուհիներէն՝ տիկին Քրիստա Թորոսեան, սիրայօժար առանձնեց դասաւանդել անդլիերէն լեզուն եւ երգ· իսկ չրջանի մեր աւագ ընկերուհիներէն մանկավարժ տիկին Սիրուշ Թաղէոսեան, ոչ միայն օժտեց մեր դասարանը գրասեղան նստարաններով, այլեւ գործին մէջ իր ունեցած փորձառութեամբ, մեծապէս օգտակար եղաւ վարչութեան, կազմակերպական նախանձախնդիր աշխատանքի ընթացքին:

Նորակազմ այս մասնաճիւղի վարչութեան անդամուհիները ապահովելու համար լրենց զաւկներուն նիւթականը, տարուան ընթացքին, սարքեցին երգահանդէս մը, որ եղաւ օրքան նիւթապէս չաջող, նոյնքան եւ բարոյապէս պատուաբեր ձեռնարկ մը արուեստի ու մշակոյթի գետնի վրայ: Երեկոյթի չայտագրին ամբողջական գործադրութիւնը սիրայօժար առանձնած էին դաշնակով ու երգով՝ նոր սերունդէն երկու շնորհալի արուեստագիտուհիներ, օրիորդ Նուարդ Կորկոտեան եւ օրիորդ Սեդա Թորոսեան:

* * *

Այսպէս կեանք առաւ մեր փոքրիկ դպրոցը եւ վեցամսեայ չրջան

Ռամոս Մեխիայի նորակազմ մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ մաս մը դպրոցի աշակերտութենէն: Ձախին՝ ուսուցչուհի Օր· Աւլանեան

●

մը բոլորելէ վերջ, մեր աշակերտները նիւթական ծնողաց ու կրթասէր հասարակութեան, ամավերջին կոկիկ հանդէսով մը: Հակառակ կարճ ժամանակամիջոցին, Հ·Օ·Մ·ի անուանները լայնօրէն պահպանեցին հանդիսականները, հայ երգերով ու պարերով, այլ մանաւանդ արտասանութեանց մէջ յայտնաբերած իրենց մաքուր առողջանութեամբ:

Շրջ· վարչութեան պնահատանքի խօսքը եւ ընկ· Միրզախանեանի հակիրճ տեղեկագիրը ունկնդրելէ վերջ, ներկաները լաւագոյնս տպաւորուած թողուցին սրահը:

Որպէս վարձատրութիւն, աշակերտները Շրջ· վարչութեան կողմէ ստացան չաքարեղէններ ու նուէրներ, իսկ հանդէսը զուգադիպած ըլլալով տարեվերջի ծնունդի օրերուն, ընկերուհի տիկ· Վերգինիա Գորոյեան, ըստ իր բարի ու գովելի սովորութեան, փոքրիկներուն նուիրեց սիրուն խաղալիկներ:

Նորակազմ վարչութեան անդամուհիները, քաջալերուած իրենց ձեռք բերած անդրանիկ յաջողութենէն ու փափաքելով գալիքին իրենց ընկերուհիներն ալ մասնակից ընել հոգեկան իրենց հրճուանքին, հրաւիրեցին Շրջ· վարչութիւնը, ինչպէս եւ չրջանի բոլոր վարչութիւնները, ընկերասիրական բացօթեայ ճաշի մը, նորաբաց դպրոցը չրջապատող ծառերու հովանիին տակ: Ծաղկազարդ սեղանները, Հ·Օ·Մ·ուհիներու պատրաստած համադամներով, վայրին բնական պեղեցկութիւնը, զուարթ մթնոլորտ մը առեղծեցին: Եղան խմբերդներ, արտասանութիւններ· կարգաւ արտայայտուեցան ընկերուհիները, վեր հանելով նախախնամական դերը, զոր կը կատարէ մեր միութիւ-

© National Library of Armenia

նը, հայբենահեռու զաղութներու մէջ, ի խնդիր աչխարհացրիս հայուն փիլիքական ու ազգային զոյատեւման:

Ընկերուհի Բրխատ Թորոսեան, պարբերաթերթ մը քաղուած՝ բարոյական հմք ունենդ, դաստիարակիչ զեղեցիկ զրուխիւն մը կարդաց, առեղծելով ոգեւորութիւն եւ զաղափարներու փոխանակութիւն ընկերուհիներու միջեւ:

Սեղանակից եղան մեղի, մեր ուսուցչուհին ինչպէս եւ վոքրիկներէն մաս մը, որովհետեւ պէտք է ըսել թէ, վարչութեան ու ծնողաց կողմէ եղած յառաջդիմութեամբ մը, դպրոցը կը չարունակուի բաց մնալ արձակուրդի ամիսներուն եւս, ինչ որ յոյս կը ներչնչէ նոր աչակերտներ արձանագրելու, նախ քան յառաջիկայ վերամուտ: Արդէն իսկ աչակերտութեան թիւը բարձրացած է 16–ի:

Անցնող այդ հաճելի օրուան որպէս յիչատակ, կը ներփակենք քանի մը լմբանկար:

Հետզհետէ առիթ կ'ունենանք մեր միւս մասնաճիւղերու կեանքէն եւս տալ տեղեկութիւններ:

Այժմ կը պատրաստուինք մեր չրջանային 24րդ ժողովին, որու դրաւոր պատկերը, կը խոստանանք յղել ձեզ անյապաղ:

Ընկերական ջերմ բարեւներով՝
ԱՏՐԻՆԷ

Հ·Օ·Մ·Ի ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՈՒՀԻՆԵՐԸ (1963–64)
Նստած՝ ձախէն աջ·– Տիկիններ՝ Տիրուհի Մատթէոսեան, Ատրինէ Շիշլեան, Վերոնիկ Ստեփանեան
Ոտքի վրայ՝ ձախէն աջ·– Տիկիններ՝ Ատրինէ Գազանեան, Իսկուհի Էմպէեան, Ալիս Մարկոսեան, Հերմինէ Գոճայեան

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

ԾԱՆՕԹ·– Ֆրանսայի Շրջանային Վարչութեան այս շրջաբերականը կը յանձնենք ուպագրութեան, որպէս զի երկրէ երկիր, մեր ընկերուհիները խանդավառուին իրարմով, ֆաչալերուին, անտեսեն կեանքի դժուարութիւնները եւ մնան ընդմիչտ «արթուն պահակներ Հայութեան»:

●

Այս չրջաբերականով կ'ուղենք կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդել մեր կազմակերպութեան կեանքի մասին:

Օդափոխութեան կայան·– *Այս տարի կայանը երկու ամառան ընթացքին, Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն, ընդունեցաւ 174 տղայ, որոնց 70ը աղջիկ, 99ը մանչ եւ 34 պաշտօնեայ:*

Ուրախալի է մեր կայանի չաջողութիւնը ժողովուրդին մէջ, ամէն կողմէ կը ստանանք գոհունակութեան արտայայտութիւններ: Անչուչտ այս չաջողութեան կը նպաստէ Շրջ· Վարչութեան ընտրած պաշտօնէութիւնը, որ երկու ամիս չարունակ կ'աչխատի անձնուիրութեամբ, ստեղծելով կայանին մէջ ընտանեկան տաք մթնոլորտ մը:

Կայան այցելած են խմբովին բազմաթիւ հիւրեր, Փարիզէն, Կրենոպլէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն եւ Տէսինէն, որոնք ոգեւորուած՝ նուէրներ ըրին զրամականէ զատ՝ պիտանի առարկաներ, սառնարան մը՝ 250 լիտրոց, չուրի մեքենայ մը, 25 քիլօ զեղորայք, 50 քիլօ չաքար եւայլն:

Տղայոց առողջական վիճակը ընդհանուր կերպով գոհացուցիչ եղած է:

Այս տարի կայանին մէջ անօրէնութիւնը հասատակ հայերէնի դասընթացք մը: Երկու ամառան ընթացքին 47 տղաք հետեւեցան դասերուն:

Տեղի ունեցան 24 դաստիօսութիւններ, որոնց 12ը Հայոց պատմութեան մասին, եօթը բժչկա–առողջապահական, իսկ հինգ դաստիօսութիւն, ընդհ· զարգացման չուրջ, առաջնորդ–առաջնորդուհիներու կողմէ: Վերջինը՝ նորութիւն մը եղաւ այս տարի, ընկերուհի Հուրի Իփէկեանի մղումով:

Իւրաքանչիւր ամառան մէջ պատրաստուած են դէպի Զուիցերիա, առաջինը Ժընեւ, երկրորդը Լօզան: Ֆրանսական ազատագրական տարեդարձի առիթով, Քլէռվոյի կայանը, որ ամէնէն արդիական կայանն է, հանդէս մը կազմակերպած էր, ուր հրաւիրած էին Ժիւռայի բոլոր կայանները:

Շրջ· Վարչութեան ներկայացուցիչները որոչեցին պատասխանել հրաւէրին: Արագ կերպով պատրաստուեցան խմբերգներ եւ հայկական պարեր:

© National Library of Armenia

Փոքրիկները մեծ կառքերով, ընկերակցութեամբ պաշտօնէութեան, հասան հանդիսավայրը, իրենց կուրծքին վրայ կը կրէին, Կ. Պոլսէ խորհրդանիշը:

Խումբը, կապոյտ Պոլսի դրօշակով եւ «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով, մուտք գործեց եւ շրջանը ըրաւ հսկայ պարտէզին, մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացնելով ներկաներուն մէջ, ուր կային նաեւ պաշտօնական հիւրեր:

Հանդէսի ընթացքին մեր ազգ ազատամարտիներուն, երգերը եւ հայկական պարերը, եւ մէջընդմէջ արուած բացատրութիւններ երգերու մասին, լաւ տպաւորութիւն թողուցին հասարակութեան վրայ:

Կայանի ներքին կեանքը գունաւոր չարժատարերի առնուեցաւ, քառասուն վայրկեան տեւողութեամբ: Կ. Պոլսէ Օրուան առիթով պիտի ներկայացուի զանազան շրջաններու մէջ:

Տղաքը պատրաստած են չատ սիրուն ձեռական աշխատանքներ, որոնցմով մատղիք ենք ցուցահանդէս մը կազմակերպել:

Կայանի շէնքի վիճակը.— Շէնքը մանր մունր պակասները լրացնելէ եառք, հասած է ներսէն եւ դուրսէն ներկուելու վիճակին: Այս պարտան կարելի չեղաւ մեր ծրագրած դուրսի ծեփը կատարել, զործաւորներու չգոյութեան պատճառով: Սակայն յոյս ունինք որ յառաջիկայ գարնան կը վերջանայ:

Շէնքին տանիքի նորոգութիւնը անմիջապէս կատարելու հարկադրանքին տակ գտնուեցանք, ձմրան անձրեւները չէնքէն ներս խուժելու մատնոգութենէն խուսափելու համար:

Կայանի առաջնորդուիները պատրաստել.— Որպէսզի ծառայէ իր բուն նպատակին եւ փոքրիկները երկու ամիս ապրին զուտ հայկական մթնոլորտի մը մէջ, ուր սիրէ մէյն հայ լեզուն, Շրջ. Վարչութիւնս, ամիսներ առաջ, որոշեց ընտրել, արժանաւոր երիտասարդուհիներ եւ ղրկել գանոնք Պէյրութի Փալանճեան ճեմարանը, որպէսզի մէկ տարի հետեւին հայերէն դասերու եւ մանկավարժութեան, վերապատրաստին պաշտօնավարելու համար կայանին մէջ, իբրեւ առաջնորդուհի: Այս նպատակին համար նուիրատուութիւններու սիւնակ մը բացուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ: Ուրախութեամբ կը յայտնենք որ կարեւոր նուէրներ եղան եւ արդէն երեք Հայուհիներ, Սեպտեմբերին մեկնեցան Պէյրութ, օգտուելով:

Կրթական.— Վերաբացուած են հայերէնի դասընթացքները: Դժբախտաբար ամէն չրջանի մէջ, աշակերտներու թիւը զգալապէս նուազած է: Անցեալին 40–50 աշակերտ ունեցող դպրոցները, այժմ առաւելագոյն ունին 10–15: Դանուեցան ընկերուհիներ, որոնք դպրոցը չփակելու համար զուտ պարտեցան՝ ծնողքները համոզելու որ իրենց տղաքը դպրոց ղրկեն: Յաւ ի սէրտ, կը խոստովանինք որ ամբողջ հայ գաղութին մէջ, անտարբերութեան հոսանք մը կը նկատուի: Այսուհանդերձ չենք յուսահատիր, մասնաճիւղերը կը պահեն հայերէնի դասընթացքները ի պին գոհողութեան, նկատի ունենալով որ Կ. Պոլսէ դերագոյն նպատակը հայապահպանման գործն է:

Շրջանային Վարչութեանս ջանքերով բացինք հայերէնի դասընթացք մը, Լիլայի հայաչատ թաղամասին մէջ:

Նմանապէս Հինգշաբթի օրուան դպրոց մը հաստատեցինք Պիվէօ-կարատանի մէջ, Մարսէյլի շրջանը: Իսկ Մարսէյլ քաղաքին մէջ ծաղկոց մը, 4–8 տարեկան տղայոց համար:

●

ԻԱՆԱՏԱ

ՀՕՄ-Ի ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Սրահը, լուսավառուած եւ զարդարուած գոյնզգոյն թուղթէ երիզներով, փոքր կուզար ներկայ բազմութեան. այնքան փոքր որ ոմանք ստիպուած եւ կը դառնային: ՀՕՄ-ի պարահանդէսն էր որ տեղի կ'ունենար, քաղաքիս Ռւքըրանական պահին մէջ: Զորս հարիւր հոգիի հասնող ներկաները խանդավառ էին, ուրախ, որովհետեւ գուտ հայկական մթնոլորտը իրենց սրտին կը խօսէր:

Նախ տեղի ունեցաւ ճաշի սպասարկութիւն. ճաշերը պատրաստուած էին ՀՕՄ-ի ժրաջան անդամուհիներուն կողմէ: Յետոյ սկսաւ պարը, նուագախումբի ընկերակցութեամբ: Տեղի ունեցաւ նաեւ վիճահանութիւն մը որուն համար ՀՕՄ-ի տիկինները հաւաքած էին մօտ հարիւր յիսուն նուէրներ:

Օրուան հաճելի անակնկալը եղաւ, Եպիսկոպոսին վերջերս ժամանած պ. Արայ Ալեքսանեանի երկարաձգ կլիմաքի վրայ հայերէն երգեր նուագելը: Դաշնակով կ'ընկերանար տիկ. Սիրվարդ Նշանեան: Ժողովուրդին բուռն վեպերին ընդառաջելով հայերէն երգեր երգեցին տիկ. Ժօրժէթ Նշանեան, պր. Յակոբ Զիլինկիրեան եւ պր. Կարօ Նշանեան: Ոմանք, յուզուած, ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ ըրին ՀՕՄ-ին: Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ երբ ներկաները սկսան պարել հայկական չուրջպարը կլիմաքի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Առաւօտեան ժամը երեքն էր երբ ժողովուրդը սկսաւ ակամայ մեկնիլ: Սրահը դրեթէ պարպուած էր, բայց դեռ խումբ մը երիտասարդներ հոն կը մնային եւ խմբովին ազգային երգեր կ'երգէին...

ՀՕՄ-ի պարահանդէսը բարոյական եւ նիւթական բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց չնորհիւ իր ժրաջան անդամուհիներուն տարած աշխատանքին եւ բոլոր այն ներկաներուն որոնք եկան քաջալերելու ՀՕՄ-ի ազգօգուտ գործունէութիւնը

ՀՕՄ-ի Մոնթրէալի մասնաճիւղի
թղթակցութեամբ խմբագրատեղեակ
ԵՐԱՆ ԶԻԼԻՔՃԵԱՆ

●

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆՊՆԵՐ

ՈՒՈԹՐԹԱՈՒՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Ուոթրթաունի մասնաճիւղը Մեծապոյն Պոսթընի գործունեայ ու բաղդատաբար բազմանդամ մասնաճիւղերէն մէկն է: Ամէն տարի կ'ունենայ իր կանոնաւոր ժողովները: Տարուան սկիզբին կազմելէ եառք

© National Library of Armenia

պործունէութեան իր ծրագիրը կը սկսի աշխատիլ ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ:

Բացի անդամական ժողովներէն, որոնց մէջ ներկայ կ'ըլլայ անդամներու մեծամասնութիւնը, կ'ունենայ նաեւ ընկերական հաւաքոյթներ 2–3 ամիսն անգամ մը, որոնք կ'ըլլան թէ դաստիարակչական եւ թէ հաճելի ժամանցներ, առիղձելով սէր, մտերմութիւն ու խանդավառութիւն մասնաճիւղին մէջ:

Ընկերական վերջին հաւաքոյթը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին, եղաւ բացառիկ յաջողութիւն մը եւ օրինակելի ու դաստիարակիչ ժամանց մը, որ կ'արժէ ներկայացնել «Հայ Սիրա»ի ընթերցողներուն:

Այս հաւաքոյթի յանձնախումբը նախ պատրաստած էր դեղեցիկ ճաշ մը – համեղ, զանազան կերակուրներով ու խմորեղէններով: Ճաշէն ետք եղան խմբերգներ, արտասանութիւններ ու մեներգներ անդամուհիներու կողմէ, առիղձելով զուարթ տրամադրութիւն: Ապա, յանձնախումբի առենապետուհին, Հայկուհի Զարուգեան, հրաւիրեց ընկերուհի Ս. Մխիթարեանը, որ ներկայացնէ յայտագրին երկրորդ մասը:

Ընկերուհին յառաջաբանով մը ըսաւ.–

«Այսօրուան հաւաքոյթին յանձնախումբը պատրաստութիւն մը ըրած է վրաս, որ սիրով պիտի կատարեմ:»

Յանձնախումբը պատրաստած է շատ հետաքրքրական յայտագիր մը: Անակնկալ մըն է, հաճելի անակնկալ մը, որուն համար պիտի թէ ամէնքդ ալ ուրախ պիտի ըլլաք:»

Հեռատեսիլի (television) վրայ անպայման տեսած ըլլալու էք this is your life ծրագրամը: Այդ ծրագրամի նմանողութեամբ այսօր պիտի ներկայացնենք երկու ընկերուհիներու կեանքը:»

Ո՞վ են այս երկու ընկերուհիները: Ոչ ոք պիտի ատ այժմ: Ոչ դուք, ոչ ալ ենթակայ երկու ընկերուհիները:»

Յանձնախումբին այս դեղեցիկ գաղափարը շատ գնահատելի է: Լաւ պիտի ըլլայ, որ շարունակուի այսպէս, մինչեւ որ ամէն ընկերուհի ունենայ իր օրը, որպէսզի այդպէսով աւելի լաւ ճանչնանք միմեանք: Ահաւասիկ ոչ միայն հաճելի անակնկալ մը կ'ըլլայ ամէնուս համար, այլեւ գնահատութեան արտայայտութիւն մը, ցոյց մը, որուն արժանի են բոլոր ընկերուհիները:

Առաջին անձը, որուն this is your life – այս ֆու կեաւիֆ է պիտի ըսենք, մեզ ներկայ կ'ըլլայ ժողովներուն, չի խօսիր դրեթէ, բայց իր ներկայութեամբ ու մասնակցութեամբ շուք մը, պատկառանք մը կ'ազդէ ժողովին վրայ, ուշադրութեամբ կը հետեւի ան կարդացուած բոլոր նամակներուն, շրջաբերականներուն ու յայտնուած կարծիքներուն:

Ո՞վ է այս անձը որ ունեցած է շատ արդիւնաւոր ու օգտակար կեանք մը: Կեանք մը, որ եղած է տառապալից ու տխուր, կեանք մը, որ եղած է ամբողջութեամբ նուիրում ու անձնազոհութիւն իր ընտանիքին ու ազգին համար: Մէկը, որ իր մխիթարութիւնը ուզած է

վնտռել իր տառապած ժողովուրդին ծառայութեան մէջ: Մէկը, որ եղած է այնքա՜ն համեստ որ քիչեր ծանօթ են: Ո՞վ է:»

(Այս պահուն յանձնախումբի մէկ անդամը բեմ կը բերէ ակնարկուած անձը կտրծքին ֆօրսալ մը զարնելով):

– «Հրանոյշ Սամուէլեան Ազատեան:» (Ընդհ. ոգեւորութիւն եւ ծափահարութիւն):

Ծնած է 1890ին Այնթապ, մարաշցի ծնողքէ: Հայրը յայտնի մարտաւորական եւ ուսուցիչ, զոհ գացած է 1895ի Ջարդին, երբ Հրանոյշ 5 տարեկան էր: Նախնական ուսումը կ'առնէ մխիթարեան Miss Simondի որբանոցը, յետոյ Մարաշի Ամերիկեան աղջկանց վարժարանը, ուր աւարտելէ ետք 1907–1908 կը պաշտօնավարէ Ս. Աստիանոս եկեղ. մանկապարտէզը իր երեք քոյր հետ: Ունեցած է երկու քոյր, երկու եղբայր ամէնն ալ ուսումնասիրէ ու զարգացած:

1909ին կը հանդիպի իրեն հայրենակից Սարգիս Ազատեանին, որ նոյնպէս ուսուցիչ էր Ս. Աստիանոս եկեղեցւոյ տղայոց վարժարանը: Սարգիս Ազատեան աւարտած էր Տարսոնի գոլէճը: Ամուսնանալէն ետք ալ Հրանոյշը տարի մը կը պաշտօնավարէ Աղջկանց կեդրոնական վարժարանը:

Ամուսինը, Ս. Ազատեան կ'ուզէ բժշկութեան հետեւիլ: 1910ին միասին կ'երթան Դամասկոս, ուր Հրանոյշ ուսուցչութիւն կ'ընէ հայ վարժարանին մէջ, իսկ ամուսինը կը մտնէ բժշկական վարժարան: Երկու տարի ետք 1912ին, կը փոխադրուին Պոլիս հոն շարունակելու բժշկական համալսարանը: Նոյն համալսարանին մէջ Հրանոյշն ալ կը հետեւի հիւանդապահութեան եւ մանկաբարձութեան ճիւղին եւ երեք տարի ետք, 1915ի եղերական թուականին երկուքն ալ չրջանաւարտ կ'ըլլան:

Պատերազմ էր: Տեղահանութիւն, ջարդ ու գուլում ամէն կողմէ: Ամուսինը անմիջապէս զինուորական ծառայութեան կը կոչուի եւ տարի մը պոլսոյ Եըլտըզի զինուորական հիւանդանոցին մէջ ծառայելէ ետք, կը ղրկուի Պաղեստինի ճակատը: Այդ կ'ըլլայ վերջին բաժանումը: Սարգիս Ազատեան, երիտասարդ, պատրաստուած բժիշկ, շատ մը ուրիշ հայ մտաւորականներու հետ կը նահատակուի:

Հրանոյշ Ազատեան, յուսահատ, մինակ, ոչ միայն կորսնցուցած էր ամուսինը, այլ չէր գիտեր թէ ո՞ւր էին իր մայրը, քոյրերն ու եղբայրները: Խորը վիշտը սրտին մէջ, ան կը նուիրուի գործի: Գաղթականները, որբեր, հիւանդներ ամէն կողմ լեցուած էին Պոլիս: Զանոնք խնամել պէտք էր: Կը մնայ Կ. Խաչին եւ Շիշլիի Կ. Խաչի հիմնած հիւանդանոցին մէջ կը ծառայէ թէ իբր հիւանդապահուհի, թէ մանկաբարձուհի եւ թէ տեսչուհի: Թուրքերու, արաբներու եւ քիւրտերու տուներէն հայ աղջիկներ ու հարսներ ազատելով, կը խնամէ զանոնք մինչեւ 1920: 1915–1920, հինգ տարի կ'ապրի ողբերգական կեանք մը. Այստեղ կան շատ մը դրուագներ՝ այսինքն հինգ տարի հոգեպէս ու ֆիզիքապէս կ'ապրի մեր ժողովուրդին ողբերգութիւնը:

Զինադադարէն ետք, 1920ին կուգայ Ամերիկա եւ յաջորդ օրն իսկ Brooklynի Kings County հիւանդանոցին մէջ պաշտօն կ'առնէ: Կ'աշ-

© National Library of Armenia

խաւոր հոն հինգ տարի մինչեւ 1925: Ն. Ե.ի մէջ կը մասնակցի նաեւ ՀՕՄ–ի մասնաճիւղին:

1926էն մինչեւ 1937, 11 տարի ալ որպէս անձնական ներս կը ծառայէ Նիւ Եորքի մէջ: 1937ին կուգայ Պոսթըն, կը հիւանդանայ սրտի տագնապով եւ կը դադրի աշխատելէ: 1938ին կը մեկնի Փարիզ, իր եղբօր, Հրանդ–Սամուէլի մօտ, հանգստանալու եւ ապաքինելու համար. վրայ կը հասնի տակաւին երկրորդ համաշխարհայինը պատերազմը եւ կը ստիպուի մնալ այնտեղ մինչեւ 1946, ենթարկուելով այս անգամ երկրորդ պատերազմի արհաւիրքներուն, դժուարութիւններուն ու զրկանքներուն:

1946ին կը յաջողի վերադառնալ ամրաեղ եւ անկէ ի վեր մեղ հետ է:

Այս է ահա, Հրանդ Ազատեանի կեանքին շատ համառօտ պատմութիւնը: կեանք մը, որ եղած է համակ դուէթ, սէր եւ նուիրում: կեանք մը, որ կրնայ ներշնչումի ապրիւր դառնալ ամէն անոնց, որոնք կը տկարանան դժբախտութիւններու եւ դժուարութիւններու առջեւ եւ կ'ապրին անօգուտ կեանք մը: Ապրի ու շատ ապրի Հրանդ Ազատեանը:»

Ընկերուհիները յուզուած ու երջանիկ սպասեցին տեսնելու համար թէ ո՞վ պիտի ըլլայ երկրորդ անձը: Երկար ծախհատութենէ ետք, շարունակեց ընկերուհի Մխիթարեան.

— «Մեր երկրորդ ընկերուհին, որուն կեանքը պիտի ներկայացնենք համառօտ կերպով, մէկն է, որ ընկերուհի Ազատեանին պէս քիչ կը խօսի ժողովներուն մէջ: Վարչական գործերու մէջ չուզեր մտնել առ հասարակ, բայց մէկն է, որ դիտուորի պէս միշտ պատրաստ է կատարելու իր վրայ դրուած պարտականութիւնը: Մէկն է, որ մայր է բառին իսկական առումով: Ցողնիլ չգիտցող, նուիրուած մայր մը, հասցուցած է երեք աջանչելի զաւակներ: Աղջիկ մը եւ երկու տուիծի պէս տղաք:

«Ամերիկա եկած օրէն անդամակցած է ՀՕՄ–ին: Ծնած է Պոլսոյ չրջանը, Օրթագիւղ, 1899ին: Ունեցած է երկու քոյր եւ երկու եղբայր: Յաճախած է իր տեղին վարժարանը: Բարի, համեստ ընտանիքի մը զաւակը, ինքն ալ անսահմանօրէն բարի ու համեստ: Ո՞վ է այս ընկերուհի: Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Բալայեանի քոյրիկը՝ Մարիամ Բալայեանն է:

Ինչպէս ամէն հայ ունեցած է եւ ունի տխուր պրուպդներ, այս ընկերուհին ալ իր դեռատի հասակէն ենթարկուած է Հայու անխուսափելի ճակատագրին: Մանկութիւնը թէեւ եղած է երջանիկ, իր ծնողքին սիրոյն ու գուրգուրանքին առարկայ, բայց հազիւ 14–15 տարեկան, 1915ի սեւ թուականին, կ'ունենայ իր կեանքին առաջին հարուածը: Գեղեցիկ օր մը, ուրախ տրամադրութեամբ երբեւ մեծցած աղջիկ, ծնողքը Օրթագիւղէն կը ղրկեն Պոլիս ազգականներու այցելութեան:

Մարիամ հազիւ հասած Պոլիս, զաւառներու մէջ կը սկսի կոտորածը: Օրթագիւղ եւ բոլոր միւս չրջանները կ'ենթարկուին տեղահանութեան, ջարդի ու տարաւերի: Մարիամ կը մնայ Պոլիս, որբացած ու անտէր: Պոլսոյ ազգականները չեն ուզեր պահել զայն, իրենք եւս են–

թարկուած ըլլալով վախի ու սարսափի: Բարեկամ ընտանիք մը, Շիրինեան անունով, կ'առնէ զայն իր պաշտպանութեան տակ:

Այս ազնիւ ընտանիքի տան մէջ կ'ապրի Մարիամ հինգ տարի եւ հոն կը հանդիպի սեբաստացի Հայկազ Աղայիկեանին: Հայկազ Աղայիկեան Ամերիկայէն դացած կամաւորներէն էր, որ զինադադարէն ետք կը դառնար Պոլիս: Այս հանդիպումը կ'ըլլայ բարեբախտութիւն մը: Հայկազ եւ Մարիամ կ'ամուսնանան 1920ին եւ կուգան Ամերիկա: կը հաստատուին Ուոթըթաունի, ուր Հայկազի ծնողքն ալ նախապէս եկած ու հաստատուած էր: 1920էն մինչեւ այսօր ապրած են անոնք Ուոթըրթաունի մէջ:

1921ին Մարիամ Աղայիկեան կ'ունենայ իր առաջին զաւակը, աղջիկ մը Նազենիկ, եւ յաջորդաբար երկու մանչ զաւակներ Սմբատ եւ Յակոբ:

Այդ տարիներուն դիւրին չէր ըլլար չահիլ եւ մեծ ընտանիք պահել Ամերիկայի մէջ: Մարիամ օգնելու համար իր ամուսնոյն, կը սկսի աշխատիլ, պզտիկները ձգելով կեսրոջ խնամքին: Դժուար տարիներ անցկընելէ ետք, կը մեծնան պզտիկները: Այսօր երեքն ալ ամուսնացած են արդէն եւ իրենք զաւակներու դէր ստանձած:

Ընկերուհի Աղայիկեան այն հազուագիւտ կիներէն է որ ունի անսահման համբերութիւն, ազնիւ ու բարի սիրտ մը: Ան միշտ պատրաստ եղած է օգնելու ամէն անոնց որ պէտք ունեցած են իրեն: Ան ոչ միայն իր ընտանիքին նուիրուած մայր մը եղած է, այլեւ իր ուժերուն ներած չափով չէ թերացած նաեւ ազգային իր պարտականութիւններուն մէջ թէ' նիւթապէս, թէ' ֆիզիքապէս: Եղա՞ծ է ձեռնարկ մը, հացկերոյթ մը, ուր ան վերցուցած չըլլայ ամէնէն ծանր աշխատանքը: Եւ այս ամէնը ըրած է ան սիրով, ժպիտը միշտ դէմքին: Խօսքէ աւելի գործի հաւատացող մը եղած է ան: Ուոթըթաունի մասնաճիւղը հարուստ ու ապահով: Ապրի՛ Մարիամ Աղայիկեանը»:

Հաւաքոյթին ներկայ եղող ընկերուհիները նոր գանձեր գտած ըլլալու երջանկութեամբ չրջապատեցին ներկայացուած երկու անդամները, համբուրուեցան ու մաղթանքներ ըրին անոնց առողջութեան ու երջանկութեան համար: Հաւաքոյթը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

★ ★ ★

ՃՇԴՈՒՄ

Ուէստ Ֆիլատելֆիոյ մասնաճիւղը 1962–1963 տարեշրջանի իր տարեդարձը վեճարած է երեք չորրորդով (1,300,00 տոլար բոթա), բայց ներկայ տարուան տեղեկագրին մէջ մոռցուած է յիշել այս պարագան:

© National Library of Armenia

A.R.S. of Lowell Takes Part In Local International Festivals.

●

Among its many activities during a busy year, the Lowell chapter of the Armenian Relief Society considers its participation in the International Folk Festival one of its most rewarding projects. This annual festival, in which many nations take part, is sponsored by the International Institute. The festival is dedicated to bringing a closer understanding among people by means of a mutual exchange of culture through an exposition of arts, crafts and food from their native lands. This participation necessitates the cooperation and hard work of all the members in our small chapter as well as some assistance from members of the A.R.F. and A.Y.F.

One of our cultural exhibits depicted the evolution of the Armenian alphabet from hieroglyphics to the present ա, բ, գ. Another exhibit presented a portrait of St. Mesrop, the founder of the Armenian alphabet, with the alphabet written on one side and a copy of its first usage on the other side. Also on display were books, pictures, embroideries and hand-worked silver and wooden articles made by Armenian craftsmen.

LOWELL A. R. S. AND A. Y. F. MEMBERS
IN ARMENIAN COSTUME

One of the contributions by our chapter to the entertainment program featured a group of local A.R.S. and A.Y.F. members, dressed in appropriate costumes made by one of our members, performing some popular Armenian dances. Another segment was a portrayal of an Armenian royal family surrounded by its court and attired in minutely detailed authentic costumes. A brief history of the important Armenians kings and queens was narrated at this time.

The Armenian food table, one of the most popular at the festival, featured such tasty and well-known delicacies as paghlava, boorma, beoreg, khadayif, cheoreg, yalanchi, dolma, etc. In addition, many pounds of shish-kabab were cooked on grills in the auditorium to be sold as a dinner with pilaf and salad. A share of the proceeds from the sale of this food is donated to the International Institute to help in the expansion and extension of their much needed services.

The members of the Lowell chapter think back happily on the many hours of gratifying work involved in this undertaking and look forward wholeheartedly to future festivals and the opportunity to acquaint the community with a cross section of Armenian culture.

Margaret Donoian
Lowell Chapter
Armenian Relief Society

★ ★ ★

ԻՆԸ ԱԿԱՆԱՒՈՐ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐ

●

Ամերիկեան ծանօթ տաբեգիրքը՝ Who's Who, կիներու յատուկ հատոր մը հրատարակած է «Who's Who, of American Women» խորագրով: Այս հատորին մէջ յիշուած են ինը կանաւոր հայ կիներու անուններըը, հետեւեալ կարգով.— *Լուսին Ամարա՝* սոփրանօ, Մեթրոփոլիթըն Օփերայէն, *Աննա Պալաքեան* (Տիկ. Ստեփան Նալբանդեան), դաստիարակ, *Վարդուհի Քալանթար* (Տիկ. Զաւէն Նալբանդեան), գրող եւ արուեստագէտ, *Միլտրիի Տէր Նեբսէսեան*, դաստիարակ, *Արլէն Թրանսխա* (Տիկ. Մարքին կէյպլ), դերասանուհի. *Մարճարի Յովսէփեան* (Տիկ. Մաչպի Տոպէճեն), գրող, *Մարիամ Քինոսեան* (Տիկ. Նէյլ Զէմպըրլէն), տնտեսագէտ, *Տորոթի Վարեան*, արուեստագէտ. *Քէթրին Զուրապոֆ*, բժիշկ:

© National Library of Armenia

EAST ST. LOUIS CHAPTER

On Friday evening, November 15, 1963, the East St. Louis, Illinois chapter of the Armenian Relief Society gave a tea party in honor of Dr. Leon Asadourian, who was visiting his mother, Mrs. Dzaghig Asadourian, and sister, Mrs. Agnes Haroian, both members of the local chapter. The open house party was held at the local Armenian Community Center, and attended by approximately 100 guests.

The local chapter felt this was a fitting gesture to extend to their former A.Y.F.'er, who has been the first Armenian boy from this small community to successfully embark upon a medical career.

Dr. Asadourian is completing his first year of residency in Obstetrics and Gynecology at Maricoupa County General Hospital in Phoenix, Arizona, and is highly praised by his Chief Resident and other superiors for his excellent work.

Leon graduated from East St. Louis Senior High School in 1953 with high honors and was Valedictorian of his class of over 300. He graduated with a B.A. degree from Washington University in St. Louis and obtained his M.D. from the University of Illinois Medical School in Chicago in 1962. He completed his internship in mid 1963 at Maricoupa General and made his decision to continue so that he could specialize in his particularly chosen branch of medicine.

Among the guests present during the evening was Rev. Gorun der Shrikian of St. Gregory's Armenian Apostolic Church of Granite City, and who having given the blessing earlier, added his words of praise and well wishes to all those expressed throughout the evening.

Ungerouhi Asadourian thanked all those present, and also the local chapter for so honoring her son, and made a donation of $50 to the Center and the A.R.S. chapter.

Last but not least, Dr. Leon simply but sincerely thanked the chapter and all those present by saying he hoped he would always be worthy of all their praise. He said his greatest wish would have been to have had "my father present this evening," and publicly thanked his mother for all her help and guidance, and above all, for having been "both father and mother" to him throughout his long and difficult years of study.

A very pleasant evening was spent by all.

Reporter

ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Կը հրատարակենք այս նամակը՝ ուղղուած Հայ Օգնութեան Միութեան ներկայացուցիչներուն *Անչայի* միջոցաւ հասնող ազգակիցներէն, ցոյց տալու համար անոնց զգացումները հանդէպ մեր կազմակերպութեան: Արդարեւ, տարիներէ ի վեր Նիւ Եորքի մեր ընկերուհիները, ամէն անգամ որ կը հասնի օգնաւու մը, որ կը բերէ մեր ազգակիցները այս երկիրը, օրերով կ'աշխատին, կը դիմաւորեն, կ'օգնեն կատարելու համար անոնց առաջին արձանագրութիւնները, կը հիւրասիրեն ներկեղեցւոյ սրահին մէջ եւ կը զբաղին անոնց տեղաւորման եւ այլ նահանգներ մեկնելու աշխատանքով:

●

Ազնուափայլ Տիկ. ներկայացուցիչ Հ. Օ. Միութեան,

Ձեմ դիտեր թէ ի՛նչ բառեր կրնամ գործածել յայտնելու համար իմ խորին շնորհակալութիւնները, ձեր անչափ ազնուութեան համար, զոր ցոյց տուիք դուք, Հայ Օգնութեան Միութեան ուիկիններդ, երբ մենք իբրեւ մեծաւոր Հայեր, հասանք այս երկիրը:

Երկար տարիներ երազած էի Ամերիկան, եւ ահա այսօր հոս եմ: Ակչած կը դիտեմ զրահատանման պարտէզներով շրջապատուած տուները, աշտարականման բազմայարկանի չէնքերը եւ լայնատարած պողոտաները, լեցուն արդիական ինքնաշարժերով:

Յուզուած էի. կը կարծէի որ այդ տուներու պատուհաններէն ոչ մէկը պիտի բացուէր ինծի համար: Կը կարծէի թէ ոչ ոք պիտի մօտենար ինծի: Մտածի կ'ըսէի. «Աստուա՛ծ իմ, դո՛ւն օգնէ ինծի, եւ բոլոր անոնք այս նորեկներուն:» Աչքերս կը դարձնէի հոս հոն ծանօթ դէմք մը տեսնելու տարտամ յոյսով. ի զո՞ւր...

Երա՞զ էր սակայն, թէ իրականութիւն: Յանկարծ հայերէնով, ձայն մը լսեցինք. «Աղջիկներ, մենք հոս ենք:»

Գեղեցիկ ուիկիններս, Հայու չերմիկ արտայայտութեամբ կ'ուղղէին մեր կողմը: Թափա կար բոլորին դէմքին վրայ, եւ որքան քաղցր հնչեցին ձայնները, երբ կ'ըսէին իրենց բարեկամ ձեռքերը երկարելով մեզի. «Բարի եկաք հայրենակիցներ:» Փրկութեան ձայնն էր, խրախուսանքի ձայնն էր որ կը լսէինք: Յուզումէս եւ ուրախութենէս չըսարած, անբարբառ կը սեղմէի ինծի երկարած Հայ կիներու, Հա՛յ մայրերու Հա՛յ ձեռքերը:

Մութը խաւարը փարատած էր յանկարծ: Ալ օտար չէինք դեռ մեզի բոլորովին անծանօթ երազներու այս երկրին վրայ: Արշալոյս մը կը

© National Library of Armenia

ծագէը մեր հոգիներուն մէջ, եւ, անճնապէս, վստահ կը սպասէ այնքան տարիներու տառապանքէ վեր, կրկին կեանքի արեւը պիտի ջերմացնէր հոգիս:

Սիրելի Տիկին, դո՛ւք թարգման եղէք բոլոր ձեր ընկերուհիներուն եւ անոնց փոխանցեցէք իմ, նաեւ բոլոր եկեղեցիներուն ջերմ պատգամները: Որքան ատեն որ ապրիմ, պիտի չմոռնամ ձեր եւ ձեր կարմիկերպուհեան վերաբերումը եւ իմ համեստ ուժերովս պիտի ուզեմ միշտ օգտակար ըլլալ Հայ Օգնութեան Մեսրոպեան:

Միշտ երախտապարտ

Ստորագրութիւն մը կանացի
Ճ. Յ.

★ ★ ★

THE LOSS OF A GRANDMOTHER

The following is a letter written by a young girl to her parents when she heard the sad news of her grandmother's death.

The grief and the sentiments expressed in this letter are a tribute to all Armenian grandmothers. Grandmothers, whose love, devotion and sacrifices for their children and grandchildren, have no bounds.

Appreciation is the only reward for them. This young, sensitive girl expresses her deep appreciation in a very touching way.

●

October 14, 1963

Dearest Family:

It is at times like this that the physical distance which separates us becomes almost unbearable. If I were with you all, it would take merely a gesture, an understanding look, a meaningful silence to convey all that is in our hearts to one another. Putting one's thoughts, one's deepest sentiments and feelings into words removes them one stage down from the emotional depth whence they emanated; and then placing these words onto paper in neat little coherent sentences and paragraphs further removes them from one's soul. So what I can write to you now is but a shadow—seen through smoked glass—of how I feel.

It is comforting in a way to know that she passed on fairly comfortably, with as little physical discomfort as could be hoped for in a case such as hers. There is no doubt that she lived a full life—full of grief and suffering—but also full of joy and happiness. She had two daughters whose lives it must have been a joy to participate in. She had two sons-in-law in whose successes she took just pride. (And knowing her, I imagine she thought of her son's achievements not without a certain amount of pride and pleasure, too.) She had grandchildren who innately loved and respected her.

And yet I rebel—despite this fullness of her life, I reject her inevitable death for it has left an emptiness and a gap in my life which no one can fill.

With Grandma went the passing of

an era, of a way of life, of a different generation.

An era—the era of the non-electric, foot-treadle sewing machine; of economy with scraps of food and scraps of material; an era of braveness and back bone and unsinkable spirit in the face of seemingly insurmountable odds.

A way of life—Grandma's way of life. Utter charitableness; utter compassion; unashamed devoutness. She lived the Christian way of life—of faith, hope and love—more unswervingly than anyone I know, and came closer to saintly goodness (and saint-like suffering) than anyone I know.

A different generation—one that had to bridge the gap and adjust to the changes the world has seen in the past half century. She knew the ways of the old world and cherished its memories—even though she lived through many of its barbarisms. But she was a modern women, who saw the values in airplanes, disposals, and TV too.

With Grandma has passed much of the fantasy in my life too. Who will read my fortune in the bottom of a demitasse cup? Must I live each day as it comes—without the twinkle of a fantasy or prediction to buoy me when I'm low? Who will assure me that the man I will marry is going to be handsome, rich, exciting and Armenian, too?

Oh God it hurts—it hurts to be here, away, alone. Please forgive my elegiac love, but there is nobody here that I would care to express these thoughts to, but I want to set them down.

Take care of yourselves. I send all my love and all my blessings—I send my all.

Joyce

★ ★ ★

Հայ կինը, բնական կոչումով մը, մեծ դեր ունի հայ լեզուի պաշտպանութեան պայքարին մէջ: Անոր կոչումն է՝ ընտանիքի սրբութիւնները հետ եւ անոնց հաւասար՝ պաշտպանել զայն եւ փոխանցել յաջորդ սերունդներուն:

Գ. ՄԵՒԹՈՒԶԵԱՆ

© National Library of Armenia

ՀՈԳԵԲՈՒԺԱԿԱՆ

ԱՆՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՎԱԽԻ ՅԱՂԹԱՀԱՐՈՒՄԸ

●

Որոշ անհատներ, նոյնիսկ չափահաս տարիքի, կը տառապին, երբ կարգ մը տարիներէ ի վեր, հոգեկան ախտանշաններէ, որոնցմէ շատ կը խանգարուին ըլլայ ընտանիքի, ըլլայ ընկերային կեանքի մէջ. օրինակ՝ վախը, անհամարձակութիւնը, նախաձեռնութեան եւ կորովի պակասը, իրենք իրենց հանդէպ ունեցած վստահութեան պակասը: Եւ ուրեմն, նկատի ունենալով այս տկարութիւնը այնքան չեշտուած կ'ըլլայ, որ ենթակայ կ'ըլլայ անկարող՝ բնականոն կեանք մը վարելու եւ կատարելու ընկերային իր պարտականութիւնը: Շնորհիւ մարդկային հոգեկան կեանքին վրայ կատարուած ուսումնասիրութեանց՝ հանուած է այն եզրակացութիւնը, որ շատերը այս ախտաւոր նկարագիրներէն ակտած են մանկութեան չրջանին եւ արդիւնքն են մանկական հոգեբանութեան անբնական կերտումին:

Աւելի հասկնալի ըլլալու համար՝ պիտի առնենք փոքրիկ աղջնակի մը պարագան, որուն մօտ վախն ու անհամարձակութիւնը կը պատճառեն ոչ բնական կեցուածք մը հանդէպ իր ծնողաց եւ ընկերուհիներուն: Եւ պիտի տանք հարկ եղած խորհուրդները, որպէսզի անբնական վիճակները չշարունակուին այս աղջնակին մօտ, կեանքի մնացեալ տեւողութեան:

* * *

Շաքէն, երեքուկէս տարեկան, չափազանց ջղայնոտ աղջնակ մըն է: Սքանչելի առողջութիւն մը ունի, լաւ կ'ուտէ, լաւ կը քնանայ: Միշտ պատրաստ է առանձին եւ մութ սենեակի մէջ, կ'իմքը բնական է, հասակը՝ նոյնպէս, դէմքով առողջ կ'երեւի, հակառակ թեթեւ ժպտուն մը: Բայց տարօրինակ կը վախնայ նուագարանէն ազմուկէն եւ փոթորիկէն, կը դողայ տերեւի մը պէս եւ կը փաթթուի մօրը: Հակառակ որ միշտ խաղընկերուհիներ ունեցած է՝ երբ հրաւիրուի տեղ մը՝ չ'ուզեր մասնակցիլ խաղերուն, պայթուցիկ մը պայթեցնել կամ թոյլ տալ որ լուսանկարուին պինք: Շատ կը սիրէ հիւր երթալ, բայց անդամ մը որ հոն է՝ կը քաշուի անկիւն մը եւ կը բաւականանայ դիտելով կամ կը կառչի տարեց անձի մը. աւելին՝ չուտ կը ժպտի: Տակաւորաբար կենսունակ աղջիկ է, խելացի, տրամաբանող, այսուհանդերձ կեղրոնանալու զօրաւոր կարողութենէ զուրկ: Կը ձգենք պինք խաղալու մինակը, օրինակ անկողնին մէջ, բայց կը խաղայ նաեւ ուրիշ

աղջնակի մը հետ եւ կը հանդիպի ուրիշ երեխաներու: Երբեմն երբ կը խաղայ տարեկիցներու հետ՝ կը փղձկի արցունքներով: Ոչինչ բանի համար կուլայ եւ երբեմն՝ առանց պատճառի: Զի սիրեր մրցակցութիւնները: Երբ կը պարէ եւ ուրիշ երեխայ մըն ալ պայ եւ պարէ՝ ինք կանգ կ'առնէ, երեսը կը կախէ եւ կ'ըսէ երբեմն՝ «ես ասիկա չեմ կրնար ընել:»

Շաքէին մայրը կուգայ, կ'ըսէ բժիշկին.

— Տոքթէօր, չեմ ուզեր որ աղջիկս մեծնալով՝ մարզական ոգի չունենայ եւ կամ ստորակայութեան բարդոյթէ մը տառապի: Երբեմն կը յաւահատիմ այսքան ջղային պատկ մը ունենալուս համար եւ այնքան կը փափաքիմ զայն երջանկացնել եւ կարող դարձնել տանելու զպրոցականի չարքաշ կեանքը եւ զայն ազատել առանց բարդոյթի, բնական երիտասարդուհի մը:

ԲԺԻՇԿԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ՝ ԱՅՍ ԱՂՋՆԱԿԻՆ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ

Ընդհանուր տեսակէտով՝ պէտք է հաւատալ ժամանակին, նման աղջնակի մը մոռցնել տալու համար ոչ ընկերական այս կեցուածը: Երբեմն կէս տարեկան չատ մը աղջնակներ անհամարձակ են եւ տարտափսխար երբ կը հրաւիրուին, եւ որքան ալ բնականաբար ուրախ ըլլանք զանոնք ուրախ եւ երջանիկ տեսնելու՝ չենք կրնար անոնց բնութիւնը փոխել յանկխմանութեամբ եւ սաստումներով: Եւ երբ երեխայ մը չափազանց ջղային է, ինչպէս վերոյիշեալ պարագան, քանի որ այնքան կը ժժգունի եւ կը կաւէի մեծերուն՝ նախընտրելի է զայն մինակ ձգել եւ սպասել որ իր հաւասարակշռութիւնը ի'նք գտնէ, քիչ առ քիչ: Ընդհանուր օրէնքով մը՝ որքան չնանք համոզել, ստիպել կամ կշտամբել նման փոքրիկները, որպէսզի մասնակցին խաղերուն, մրցումներուն՝ այնքան աւելի անոնք կը մերժեն մեզ եւ կը վախնան նման բաներէ: Ի վերջոյ՝ երբ մեկը անհամարձակ է, որքան նչմարենք իր համարձակութենը՝ այնքան աւելի կը չեշտենք այդ թերութիւնը իր մէջ, պարզեւելով իր անձը ընդհանուր հետաքրքրութեան առարկայ: Պէտք է միշտ հանդիստ թողուլ անհամարձակ փոքրիկ մը, որ իր հաճոյքը կ'առնէ իր ուզած բանէն ու տեղէն եւ կը դիտէ այլ երեխաներու վազելն ու խաղալը ժխորածայն: Ուրախ պիտի զգայինք մենք մեզ՝ եթէ խաղի մասնակցելու նուազարդյն նչանը ցոյց տար, բայց պէտք չէ հոն մղել զինք եւ այդ մասին համոզել չնանալ: Շատ հետաքրքրական է որ մեծնալով հասկամարգական ոգի մը ունենայ, եթէ ամէն ժամ իրեն յիշեցնենք թէ այլ երեխաներէ տարբեր է ինք, փոխանակ թոյլ տալու որ քշուի երթայ հասանքէն ընդհանրական հաճոյքին՝ տեսնելով իր տարեկիցները որ կը դուարճանան հոգեւին:

Երբ չատ լրար չնդունինք ի տես աղմուկէ իր վախին եւ իր ջղայնոտութեան, եւ եթէ իր տօրեայ սովորութիւնները առողջապահիկ են եւ երջանկարեր՝ չատ հետաքրքրար դուրս կուգայ իր այդ դժուարին փուլէն: Նման մտավախութիւնները, նման անհամարձակութիւն չատ յաճախ կը պատահին 1–7 տարեկան փոքրերուն, բայց կ'անհետանան

© National Library of Armenia

հատուցման հետ: Այդ չի նշանակեր որ հետագային դժբախտ պիտի ըլլայ դպրոցին մէջ, որքան ալ հատուկ ըլլայ, որ աւելի վայլուն ըլլայ այլ առարկաներու քան խաղերու մէջ: Շատ մը փոքրիկները ո–րոնք անհամարձակ են երեք տարեկանին՝ ղուարթ եւ յանդուգն կը դառնան 8–10 տարեկանին: Նոյնիսկ չափազանցուած նախանձը, մըր–ցակցութեան ոգւոյն որ զիրենք անկարող կը դարձնէ պարելու այլ փոքրիկներու ներկայութեան՝ նուազ չհշտուած կը դառնայ երբ տա–րիքին առնեն: Կարելին պէտք է վարձել զայն հանգստութեամբ եւ քաղցրութեամբ քաջալերելու, բայց առանց չափազանցելու պնդումը եւ մեծ ուշադրութիւն չդարձնելով այդ ուղղութեամբ:

ՏՈՒԹ. Յ. ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

(Արտատպուած «Բժիշկ» ամսագրէն)

«ՀԱՅ ՍԻՐՏ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիքրոյիքէն.–

Տիկ. Ագապի Մուրատեան՝ պարբերաթերթ Ֆրանսա՝ իր զարմու–հիներուն:

Տիկ. Զապէլ Պայտարեան իր հարսին՝ Տիկ. Ն. Մեծիկեանի, Ուշ.

Տիկ. Շուշան Խաչիկեան՝ Տիկ. Շ. Պետրոսեանի, Մոնթրէալ:

Տիկ. Աննա Սահակեան՝ պր. Թ. Իկիտեանի:

Աստղիկ Մասնաճիւղ, Տիքրոյիք, Տարեցներու Տան:

Տիկ. Վիքթորիա Խթէեան իր բրոջը Տիկ. Մ. Աշճեանի, Հալիվուտ:

Տիկ. Մանիկ Զէյնէեան Տիկ. Ն. Աւագեանի, Սիսսիմաթի:

Տիկ. Փ. Փիլաճեան Միշիկըճէն Տիկ. Վ. Գասպարեանի, Ֆրէզնօ:

Տիկ. Մէրի Տէրտէրեան, Տիքրոյիք, իր մօր՝ Տիկ. Զ. Աստուր–եանի, Սք. Քարրիճզ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ

☐ ☐ ☐

☐ ☐ ☐

☐ ☐ ☐

☐ ☐ ☐

Սիրելի Աչխէն,

Գուրգէնը եւ ես ամուսնացանք երեք ամիս առաջ բայց արդէն կը վախնամ որ պիտի չկարենամ երջանիկ ըլլալ անոր հետ: Ձեմ գիտեր նոյնիսկ թէ համբերութիւնը պիտի ունենա՞մ մեր ամուսնութեան ա–ռաջին տարեդարձը տօնելու:

Ամէն անգամ որ բարեկամներու հետ կ'ըլլանք ու ես կը սկսիմ բան մը պատմելու, Գուրգէնը զիս կ'ընդհատէ ըսելով. «Այդպէս չէր, սխալ ես, այսպէս էր» ու ի'նք կը սկսի չարունակել պատմութիւն: Ես այն–քան պզտիկցած կը զգամ երբ այդ կը պատահի, կարծես թէ ճճի մը ըլ–լայի:

Մեր բարեկամները դուցէ կը խորհին որ ես կա՛մ ստախօս մըն եմ եւ կա՛մ կատարեալ յիմար մը: Ինծի համար շատ նուաստացուցիչ է ա–նոր այս ձեւ հակաճառելը եւ խօսքս կարծես դանակով կտրելը: Այդ պահուն այնպէս կը զգամ որ ամուսինս ապտակ մը կը զարնէ երեսիս:

Երախաներ չենք: Ես 28 տարեկան եմ, Գուրգէնն ալ՝ 32: Գուրգէ–նին երկրորդ ամուսնութիւնն է այս: Կը վախնամ անոր զգացնելու վի–րաւորանքս, որպէսզի ամուսնութիւնս չվտանգուի: Կրնա՞ս օգնել հն–ծի:

ՆՈՒԱՍՏԱՅԱԾ

Սիրելի Նուաստացած,

Գուրգէնը հոգեբա՞ն է, գուշա՞կ է որ գիտնայ թէ ինչպէս կը զգա–ցաս: Կան անձեր, թէ՛ այլ մարդոց ու թէ՛ կիներու մէջ որոնք իրենց խօսակիցը կ'ընդհատեն եւ կամ անհրաժեշտ մանրամասնութիւն մը ճշդելու պէտքը կը զգան, առանց անդրադառնալու թէ անփափկանկատութիւն է ըրածնին: Ես ինքս կը ճանչնամ կիրար սիրող զոյգ մը որոնք 10–15 վայրկեան, բորբոքած ոգեւորութեամբ նման կը կրուին, թէ այսի՛նչ դէպ–քը ի՞նչը տարի առաջ տեղի ունեցած է թէ տասը տարի առաջ, եւ կամ թէ՝ այդ պահուն, այս ինչ անձն ալ հո՞ն էր թէ ոչ: Անոնք նոյնիսկ չեն անդրադառնար որ իրենց վէճի նիւթ դէպքը բոլորովին անկարե–ւոր՝ ու ներկաներուն համար անծանօթ խնդիր մըն է:

Սպասէ՛ ամուսնոյդ լաւ տրամադրուած մէկ պահուն, երբ առան–ձին էք եւ անուշութեամբ բացատրէ իրեն որ այր ու կին, իրար սիրելէ

© National Library of Armenia

զատ, պէտք է յարգեն ալ վերաբ ու բարձր պահեն իրարու արժանապատուութիւնը: Այն անձը որ իր ամուսինը կամ կինը պզտիկ կը ձգէ ուրիշներու առջեւ, ի՛նքը կը պզտիկնայ ու այդ անկարեւոր հակաճառութիւնները կ՚սպաննեն նախ յարգանքը, յետոյ սէրը:

ԱՇԽԷՆ

●

Սիրելի Աչխէն,

Երէկ երեկոյ կինս ու ես հեռատեսիլի վրայ կը դիտէինք ընտանեկան կեանքէ առնուած չարժանկար մը: Երբ վերջացաւ ու սկսանք խարաբու հետ խօսիլ, յանկարծ կինս տարօրինակ հարցում մը ըրաւ ինծի:

— «Եթէ դուն, ես ու մայրդ նաւակի մը մէջ ըլլայինք ու նաւակը չրջուէր, մեր երկուքէն ո՞րը պիտի ազատէիր:» Պատասխանեցի թէ քանի որ ինք լողալ գիտէր, մինչդեռ մայրս թէ՛ ծեր էր ու, եւ յոպացաւ ալ ունէր, ես պիտի չկրնայի մայրս ազատել:

Աւտը վրայ կինս կատ կարմիր եղաւ եւ սկսաւ պոռալ վրաս. «Անշնո՛րհք արարած, եթէ այդքան կը սիրես մայրդ, հապուստաներդ ա՛ն ու դնա մօրդ հետը ապրէ:»

Կինս իրաւունք ունէ՞ր այդքան բորբոքելու: Ես չկրնայի խոհեմ ու չափաւոր պատասխան մը տալ: Սխա՞լ ըրի, պէ՞տք էր որ ըսէի, «անշուշտ քե՛զ պիտի ազատէի ու այդպէսով փակէի խնդիրը: Ինդրեմ չո՛ւտ պատասխանէ ու յայտնէ կարծիքդ: Կինս քէն կ՚հետաս:

ՁԵՄԱՐՏԱԽՕՍ ՈՒ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒԿ

Սիրելի «Ձմարտախօս»,

Կնոջդ հարցումը նոր բան չէ ու շատ անգամ պատճառ դարձած է անտեղի կռիւներու: Նման պարագայի մը, աւելի լաւ կ՚ըլլար եթէ ըսէիր. «Ես բնաւ պատրաստ պիտի չեղէի նաւակով, առանց նախապէս ապահոված ըլլալու որ նաւակին մէջ փրկասան գօտիներ կը գտնուէին մեր ամէնուն համար:» Այդ ապահով պատասխան մը պիտի ըլլար ամէն տեսակէտէ: Կը յուսամ որ կինդ ալ, իր կարգին, պիտի զղայ որ տպայական ու անիմաստ հարցում մըն էր փր ըրածը:

ԱՇԽԷՆ

●

Սիրելի Աչխէն,

Երեք տարի առաջ ամուսնացայ ինձմէ քանի տարիով մեծ ամուրի անձի մը հետ: Ազնիւ ու փափկանկատ մէկն էր ան: Թէպէտ ալիրահատած չէի, սակայն պիտի թէ երջանիկ պիտի ըլլայի, քանի որ յարգանքի ու համակրութեան արժանի անձ մըն էր: Անպատեհութիւն մը կար մէջտեղ, մինչեւոյն ատեն մէջ պիտի մնար ամուսնոյս «տուն–մնայ» քոյրը, քանի որ մէյա մեռոին ապրած էին: Համակերպեցայ:

Շատ չանցած զգացի սխալս բայց երբեք չդանգատեցայ ամուսնոյս որ իր քրոջ խրոխտ, քննադատող ու տանտիկնի հովերը անտեսած էին ինծի համար:

Երկու ամիս առաջ մեռաւ ամուսինս: Հակառակ որ ան տունը ամբողջովին ինծի ձգած է, քոյրը կը մերժէ տունէն ելլել, ըսելով որ ինք վարժուած է այս տան, որ միակ կապն է ի՛ր եւ եղբօրը յիշատակին մէջ: Թէ՝ եղբօրը կտակը կարեւորութիւն չունի եւ ինք երբե՛ք պիտի չելլէ այս տունէն:

Պէտք է ըսեմ որ ամուսինս անոր կտակած է շատ կարեւոր գումար մը, որով ան կրնայ հանգիստ ապրիլ մինչեւ հարիւր տարեկան ալ ըլլայ:

Օգնէ՛ ինծի, ի՞նչ ընեմ: Զեմ ուզեր դինքը դուրս հանել տալ բոնի ուժով չեմ կրնար այդ «Ջատուկ»ին հետ ապրիլ:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ

Սիրելի «Ցուսահատ»,

Շատ պարզ է. նախ, չանա՛ հասկնալ ամուսնոյդ քոյրը ու բարեկամ մնալ անոր հետ: Մի՛ գժտուիր անոր հետ. մեղք է: Բայց այդ չի նշանակեր նաեւ որ տանտուած ես միեւնոյն տան մէջ ապրիլ անոր հետ: Դիմէ կալուածներու գործակատարի մը, հասկցիր տանդ գինը այսօրուայ հրապարակին վրայ ու տալդ առաջարկէ որ տունը գնէ քեզմէ այդ գինով: Եթէ մերժէ, անմիջապէս ծախու դիր տունդ: Թո՛ղ գնողները պատճառ ըլլան որ ան ձգէ տունը:

ԱՇԽԷՆ

© National Library of Armenia

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Անցնող տարուան ընթացքին կազմակերպութեանս շարքերէն ընդմիշտ մեկնեցան մեր հաւատաւոր ու տարիներու օգտաշատ վաստակով բեղուն ընկերուհիներ: Անոնց անուններն կ'արձանագրենք սիրով եւ յուզումով ու կը ցանկանք որ մեկնողներու թողած պարապը լեցուի անոնց ժառանգորդներուն (աղջիկներ եւ հարսներ) կազմակերպութեանս միացումով:

Այս էր, կը հաւատանք, մեր սիրելի ընկերուհիներու փափաքը եւ կտակը:

ՄԵՐ ՎԵՐԳԻՆԸ...

●

Հայ Օգնութեան Միութեան Նիւ Եորքի Մայր մասնաճիւղը, 1963 Նոյ. 26ին, կորնդուց իր սիրելի ընկերուհին՝ Վերգին Կիրակոսեանը՝ խոր ցաւ ղգալով:

Իր սերունդին պատկանող չատ մը հայուհիներու նման, Վերգինը եւս հազիւ սասցեր էր համեստ դաստիարակութիւն մը, սակայն խելացի էր, եւ ղգայուն: Ան չատախօս անդամակցած է վարչութիւններու եւ կարեւոր յանձնախումբերու: Ան ճշմարտօրէն մասնաճիւղը կանդուն պահող սիւներէն մէկն էր:

Յուղարկաւորութեան նախօրեակը Գոհաբանութեան Օր էր եւ Տան կարգը սիւոի կատարուէր: Որոշուեցաւ կրօնական արարողութենէն յետոյ կատարել Հ.Օ.Մ.-ի «Կարգը»:

Հայր Ասողիկ Գլճեան կատարեց Տան Կարգը, որմէ յետոյ ընկերուհիները չարդանքի կեցան դագաղին առջեւ:

Ընկերուհի Զապէլ Սերոբեան քանի մը խօսքով Թարգման եղաւ իր եւ ընկերուհիներու զգացումներուն եւ Վերգինի կուրծքին գետեղեց Հայ Օգնութեան Միութեան խորհրդանշանը: Ու այնպէս թուեցաւ որ՝ այդ պահուն երջանիկ ժպիտ մը լուսաւորեց անոր դէմքը...

* * *

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ յաջորդ օրը, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ ձեռամբ Տէր Ասողիկ քահանայի, որ նաեւ խօսեցաւ դամբանական մը: Թաղումը կատարուեցաւ Սիտրը Կրու գերեզմանատան մէջ, իր մէկ հատիկ աղջկան կողքին, որուն անժամանակ մահը կը կրճտացնէր ան տարիներէ ի վեր:

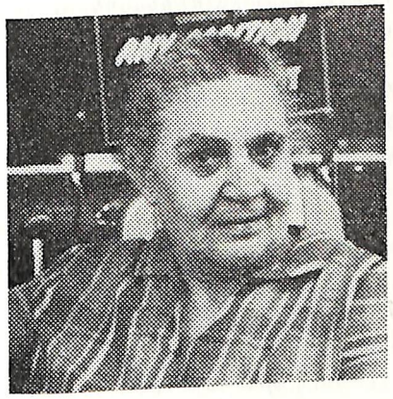
Թաղումէն յետոյ հոգեճաշ տրուեցաւ եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ: Ճաշի պատրաստութիւնը եւ սպասարկութիւնը կատարեցին նոյն եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան անդամները:

Սգաւոր ամուսնոյն պր. Կարապետի եւ զաւկին Վարդգէսի ցանկութեան համաձայն, փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ կատարուեցան ի նպաստ Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ, Հայ Օգնութեան Միութեան Մայր մասնաճիւղին եւ «Հայրենիք»ի հրատարակութեանց: Բայց այդ՝ իր զաւակը Վարդգէս խոստացաւ տեւականացնել իր մօր անդամակցութիւնը՝ Հ.Օ.Մ.-ին:

Խորապէս կը դնահատենք պրոք. Կարապետի եւ Վարդգէսի բարի կամեցողութիւնը եւ կ'ապօթենք որ Աստուած մխիթարութիւն չնորհէ՝ իրենց եւ իրենց հարազատներուն:

Զ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

●

ՏԻԿ. ԱՐԱՔՍԻ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(ԿԱՐՆԵՑԻ)

Տիրոյիք.— Տիկին Արաքսի Սարգիսեան կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ իր հոգին աւանդեց Վատմքնս հիւանդանոցին մէջ 1963, Սեպտեմբեր 8ին:

Արաքսին ծնած է Կարնոյ մէջ 1897ին:

Ամերիկա կը հասնի 1922ին, եւ կ'ամուսնանայ Սարգիսեան Բարսեղին հետ: Ունեցան երեք աղջիկներ:

Արաքսին՝ այս անհնման մայրը, սիրարկէն մէկն էր հայ չարքաշ, կամքի տէր եւ անվախ մայրերուն:

Անդամ էր Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան եւ Հայ Օգնութեան «Մարօ» մասնաճիւղին, որուն անդամուհիները ծաղկեպսակը դրկած էրբեւ պատուոյ պահակներ կեցան անոր դագաղին անկքին վրայ, արցունքոտ աչքերով:

Ք.

●

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ՍԻՐԱՐՓԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ծնած է 1902ին Խնուսի մէջ, Կարնոյ նահանգ: Հազիւ 5–6 տարու, հայրը կը մահանայ: Մայրը կ'առնէ երեք որբերը եւ կը փոխադրուի Կարին: Այնտեղ ղէպքոց կը դնէ Սիրարփին: Երբ 14–15 տարու կ'ըլլայ, զայն կը ղրկէ Պոլիս մօրեղբօր մօտ: Առաջին համաշխարհային պատերազմին, եղբայրը, հազիւ 19 տարու կը սպանուի եւ իրենք ալ կ'աքսորուին մինչեւ Մուսուլ: Զինադադարէն վերջ՝ 1921ին բարեկամներու միջոցով կուգայ Ամերիկա եւ կ'ամուսնանայ: Ունեցած է երեք մանչ զաւակներ՝ Հրայր, Բարգէն եւ Արմէն, ամուսնացած հարսուհիներու հետ:

Եղաւ տիպար մայր իր զաւակներուն, որոնք կը խօսին մաքուր հայերէն: Ընկերուհի Սիմոնեան բացի Հ.Օ.Մ.-է, անդամ էր նաեւ տեղւոյն Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան:

Կը բնակէր Ուեսթ Փուլմըն բայց անդամ էր Շիքագոյի, քանի որ այնտեղ մասնաճիւղ չկար:

Մահացաւ Յունուար 24ին, 1964, Լ. Անճելըսի մէջ: Մարմինը փոխադրուեցաւ Ուեսթ Փուլմըն եւ ամփոփուեցաւ Մաունթ Հոփ գերեզմանատան մէջ:

●

Տիկ. Թագուհի Վարժապետեան Բալուի Սպրատ գիւղէն, մեռած Յունուարի 20ին, 1964: Անդամ էր մասնաճիւղին:

© National Library of Armenia

ԸՆԿ· ԱՅՐԻՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ
ՄԱՀԸ

Հարթֆըրտ, Քընեք·– 8 Յունուար 1964ին Հարթֆըրտի մէջ իր մահկանացուն կնքեց ընկերուհի Այրին Ադամեան։

Տէր հայրը դամբանական մը խօսեցաւ եւ ներկայացուց հանդուցեալին բարեմասնութիւնները։ Դամբանական խօսեցաւ նաեւ ընկերուհի Սթելլա Ռոտիկեան, վեր առնելով ընկերուհիին 28 տարուան գործունէութիւնը եւ օգտակարութիւնը Հ· Օ· Մ·ի տեղւոյս մասնաճիւղին։

Պատուոյ դապզակիրները էին Հ· Օ· Մ· մասնաճիւղի ընկերուհիները։ Ծաղկեպսակներ դրկած էին Հ· Օ· Մ·ուհիները, Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը եւ Հ· Ե· Դաշնակցութիւնը։

Ընկերուհին 28 տարիէ ի վեր կը պատկանէր Հ· Օ· Մ·ութեան տեղւոյս մասնաճիւղին, եւ անկեղծ հաւատքով եւ սիրով փարած էր գործին անխոնջ աշխատելով։ Սիրուած ու յարգուած էր բոլորէն։

Պիտի չմոռնանք սիրելի ընկերուհին թանկագին յիշատակը։

ԱԶՆԻՒ ԳՐԳԱՍԱՐ

ՏԻԿ· ՎԱՉԳԱՆՈՒՇ ԼԷՖԵԱՆԻ
ՄԱՀԸ

Մեզմէ անպարձ մեկնողներու կարգին դժբախտաբար ունեցանք կորսնցնելու Տիկ· Վարդանուշ Լէֆեանը անբուժելի հիւանդութեան մը հետեւանքով, 1963 Հոկտեմբեր 24 Լոս Անճըլըսի մէջ։

Վարդանուշ ծնած էր 1900 թուականին բնիկ Պարթիզակցի Օսկանեան ընտանիքէն։

Ամուսնացած էր պր· Վարդան Սօլաքեանի հետ ու բախտաւորութեան երկու մանչ զաւակներով։ Ամուսինը մեռաւ, տակաւին զաւակները անչափահաս, եւ ինք մեծցուց զանոնք, մեծ անձնուիրութեամբ։ Հաստատուած էին Տիթրոյթ, Միչ· ուր Վարդանուշ մինչեւ իր մահը նուիրեալ ու պարտաճանաչ անդամուհի մը եղած էր ՀՕՄ–ի Սաթենիկ մասնաճիւղին։

Ս· Լ·

Տիթրոյթ, Միչ·

●

Տիկ· Արմենուհի Ադապազեան–Սուքիասեան, ծնեալ Կարին 1889ին։ Անդամ էր Ուաչինկթըն Հայթցի մասնաճիւղին եւ վարած է տեսեհպիրի պաշտօնը։ Վախճանած է Օգոստոս 19, 1963։

Հայկ. ՍՍՀ Գիտ. Ակադ. Գրադարան Գրադարանի Բաժին

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

		էջ
1· Խմբագրական — ՊԻՏԻ ՉԻ ՄՈՌՆԱՆ···		2
2· Editorial — LEST WE FORGET		4
3· Վարդանանիք		6
4· Vardanantz	V. C. NALBANDIAN	8
5· Խորհուրդ Վարդանանց	ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ	12
6· Ա· Տաթեվից Հոգելոյս Տ· Տ· Զարեհ Ա· Կաթողիկոսի		13
7· Փետրուարեան Ապստամբութեան Տարեդարձը		15
8· Զապէլ Ասատուր	ԳՈՀԱՐ ԹՇՕԼԷՕԼԵԱՆ	16
9· Խոյլի Պապա		21
10· The Armenian Mother	EUGENE FIELD	24
11· Հիւանդ Ըլլալու Հաճոյքը (Կատակերգութիւն)		25
12· Կազմակերպական Կառոյցներ եւ Թելադրութիւններ		33
13· Հ· Օ· Մ·ի Կեանքէն		40
14· Նամականի		53
15· Հոգեբուժական		56
16· Նամակատուփ		59
17· Մեր Կորուստները		62

© National Library of Armenia

SUBSCRIPTION
IN U. S. OF AMERICA
Yearly $2.00
Single Copy ..... .50
FOREIGN RATE
Yearly $1.50

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան $2.00
Հատ ..... .50
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան $1.50

© National Library of Armenia